

De Spelers
van stichting Thebe spelen

DE LIEFDE VAN EEN TERRORIST

Teksten: Albert Camus, Ewoud Butter, Wislawa Szymborska
Regie: Benjamin Gijzel

DE LIEFDE VAN EEN TERRORIST

Collagevoorstelling met teksten van:

Albert Camus	LES JUSTES (De rechtvaardigen) (1950) (mede gebaseerd op eerdere vertalingen van Anne Marie Prins en van Max Croiset & Ton Lutz)
Ewoud Butter	VAN WIE HOU JE MEER? (2006) DE BRIEF VAN JONAS (2006) DE TERRORIST EN DE HOER (2006) DE TERRORIST EN ZIJN ZUS (2006) MONOLOG VAN DORA (2006)
Wisława Szymborska	DE TERRORIST – KIJKT (1997) (vertaling Gerard Rasch)

REGIE Benjamin Gijzel

ROLBEZETTING

Daniëlle Kretz	Dora Doulebov (in Les Justes)
Elrick Mulder	Ivan Kaliayev (in Les Justes)
Raimond Reijmers	Stepan Fedorov (in Les Justes) broer (in De Terrorist en zijn Zus)
Ewoud Butter	Boris Annenkov (in Les Justes) hoerenloper (in De Terrorist en de Hoer)
Jeroen Oskamp	Alexis Voinov (in Les Justes)
Wiep Scheper	Marina (in Van Wie Hou je Meer?) Marieke (in De Brief van Jonas) Groothertogin (in Les Justes)
Susan Picavet	Roos, (in Van Wie Hou je Meer?) Moeder (in De Brief van Jonas) Hoer (in De Terrorist en de Hoer)
Carlijn van Aalst	Heleen, (in Van Wie Hou je Meer?) Fiona (in De Brief van Jonas) Zus (in De Terrorist en de Hoer)

Video: Marco Mooren
Vormgeving: Raimond Reijmers
Poppen: Susan Picavet

Opvoeringsdata: 2, 3 en 4 juni 2006 in De Cameleon in Amsterdam

KORTE BESCHRIJVING VAN DE LIEFDE VAN EEN TERRORIST

Een groep Russische revolutionairen anno 1900 treft de laatste voorbereidingen voor een grote aanslag. Hun vanzelfsprekende eensgezindheid komt onder druk te staan, wanneer hun onderling verschillende drijfveren, twijfels, liefdes en idealen boven tafel komen. En dan mislukt de eerste aanslag.

Tegelijk, honderd jaar later, bereiden drie zussen zich voor op een merkwaardig bruiloftsfeest. Even later lezen drie vrouwen de afscheidsbrief van een geliefde. Gewone mensen. Maar hoe ver is terreur van hen verwijderd? Wat hebben zij over voor hun liefde?

Met deze verhalen van passie en terreur onderzoekt de collagevoorstelling "De liefde van de terrorist" de menselijke kant van terreur. Wat is de liefde die de terrorist drijft? Hoe ver zou jij gaan? De voorstelling is gebaseerd op 'De Rechtvaardigen' (Les Justes) van Albert Camus en nieuwe, in reactie daarop geschreven scènes van Ewoud Butter. Deze twee teksten worden zo met elkaar vervlochten dat uiteindelijk het verschil tussen heden en verleden vervaagt. De liefde van de terrorist is van alle tijden.

*“O love! O life! Not life but love in death”
(Romeo and Juliet, act IV, scène 5)*

1. EERSTE BEDRIJF LES JUSTES

[Het huis van de terroristen. Dora en Annenkov zijn op het toneel. Er wordt geklopt.]

Annenkov: Daar is hij.
                              Stepan!

Dora   Stepan.

Stepan   Dag Dora.

Dora   Ik dacht even dat je niet zou komen, net als drie jaar geleden.

Stepan   Ja, ik was toen ook naar jullie op weg.

Dora   We zaten op je te wachten. Het werd later en later. We durfden elkaar niet meer aan te kijken.

Annenkov   Toen we van je arrestatie hoorden zijn we voor de zekerheid meteen verhuisd. Voor de zoveelste keer.

Stepan   Ik weet het.

Dora   Hoe was het daar Stepan?

Stepan   Daar?

Dora   In het kamp.

Stepan   Je kunt vluchten.

Annenkov   Ja, we waren blij toen we hoorden dat je vrij was.

Stepan   De vrijheid is een kamp zolang er nog mensen zijn die onderdrukt worden. Ik was vrij, maar ik dacht steeds aan al die mensen die dat nog niet zijn.

Annenkov   En ik ben erg blij dat de partij je naar ons heeft gestuurd.

Stepan   Het moest. Ik stikte zowat. Actie. Eindelijk.
                              We gaan hem toch wel doden?

Annenkov   Jazeker.

Stepan   We zullen hem afmaken die beul. Jij bent de leider Boris, ik zal je gehoorzamen.

Annenkov Je hoeft me niets te beloven. We zijn allemaal gelijk.

Stepan Nee, er moet discipline zijn. Dat heb ik in het kamp geleerd. Alleen met discipline kunnen we de groothertog doden en de tirannie omverwerpen.

Dora Ga zitten Stepan. Je zult wel moe zijn na die lange reis.

Stepan Ik ben nooit moe. Is alles klaar, Boris?

[Stilte]

Annenkov We gaan al maanden de gangen van de groothertog na. Dora heeft alles op papier.

Stepan Is de proclamatie opgesteld?

Annenkov Ja, heel de wereld zal weten dat de groothertog met een bom uit de weg is geruimd door strijders van de revolutionair-socialistische partij, om de bevrijding van ons volk naderbij te brengen. Ja, Stepan, alles is klaar.

Stepan Wat moet ik doen?

Annenkov Om te beginnen moet je Dora helpen. Je vervangt Schweitzer.

Stepan Is hij opgepakt?

Annenkov Dood

Stepan Hoe?

Dora Een ongeluk.

[Stepan kijkt Dora aan, zij wendt haar ogen af.]

Stepan En dan?

Annenkov Dan zien we wel. Je moet klaar staan als er iets mis gaat.

Stepan Wie zijn onze kameraden?

Annenkov Voinov ken je. Hij is jong, maar ik heb vertrouwen in hem. Yanek ken je niet.

Stepan Yanek?

Annenkov Kaliayev. We noemen hem ook wel de dichter.

Stepan Dat is geen naam voor een terrorist.

Annenkov   Yanek denkt daar anders over. Hij zegt dat poëzie revolutionair is.

Stepan   Alleen de bom is revolutionair.

[Stilte]

Dora, denk je dat ik je zou kunnen helpen?

Dora   Ja. Je moet alleen goed opletten dat de ontsteking niet los schiet.

Stepan   En als dat wel gebeurt?

Dora   Dat was dodelijk voor Schweitzer.

[Pauze]

                          Waarom lach je, Stepan?

Stepan   Lach ik?

Dora   Ja.

Stepan   Dat gebeurt me wel vaker.

[Stilte]

                          Dora, zou één bom voldoende zijn om dit huis te vernietigen?

Dora   Eén niet, nee. Maar hij zou wel flink wat schade aanrichten.

Stepan   Hoeveel zou je er nodig hebben om Moskou in de lucht te laten vliegen?

Dora   Je bent gek. Wat wil je eigenlijk zeggen?

Stepan   Niets.

[Er wordt geklopt. Voinov komt binnen]

Voinov   Stepan!

Stepan   Hoe gaat het?

Annenkov   Alles in orde, Alexis?

Voinov   Ja.

Annenkov   Heb je de route bestudeerd?

Voinov   Ik heb hem helemaal uitgetekend. Kijk. Hier is het paleis, het theater en dit is de route.

Annenkov   Wat betekenen die twee kruisjes?

Voinov   Een pleintje, waar de paarden moeten inhouden en het theater, waar ze zullen stoppen. Dat zijn volgens mij de beste plekken.

Annenkov   Geef eens!

Stepan   Geheime politie?

Voinov   Die is er ook. Het zijn er veel.

Stepan   Ben je bang voor ze?

Voinov   Ik voel me niet op m'n gemak.

Annenkov   Je bent niet de enige. Maak je geen zorgen.

Voinov   Ik ben nergens bang voor. Ik kan alleen maar niet wennen aan dat eeuwige liegen. Dat is alles.

Stepan   Iedereen liegt. Goed liegen, dat is wat we nodig hebben.

Voinov   Ik vind dat niet gemakkelijk. Toen ik nog studeerde, kon ik niets verbergen. Ik zei altijd wat ik dacht. Uiteindelijk hebben ze me van de universiteit gestuurd.

Stepan   Waarom?

Voinov   Tijdens een geschiedeniscollege vroeg de hoogleraar me hoe Peter de Grote Sint Petersburg had gesticht.

Stepan   Goede vraag.

Voinov   Met onderdrukking en geweld, antwoordde ik. Toen ben ik weggejaagd.

Stepan   En....

Voinov   Ik begreep dat woorden niet genoeg zijn om het onrecht aan de kaak te stellen. Je moet ook je leven willen geven. Nu ben ik gelukkig.

Stepan   En toch lieg je?

Voinov   Ja, ik lieg. Maar op de dag dat ik de bom gooi, lieg ik niet meer.

[Er wordt gebeld, tweemaal, dan nog éénmaal. Dora springt op.]

Annenkov   Yanek.

Stepan   Dat is niet het afgesproken signaal.

Annenkov   Yanek vond het leuk om het te veranderen. Hij heeft zijn eigen signaal.

[Kaliyev komt op]

Dora   Dit is Stepan. Hij vervangt Schweitzer.

Kalia   Welkom (broeder).

Stepan   Dank je.

Annenkov   *[Tegen Kalia]* Weet je zeker dat je het rijtuig herkent?

Kalia   Ja, ik heb het twee keer op mijn dooie gemak kunnen bekijken. Ik herken het uit duizenden.

Voinov   En de geheime politie?

Kalia   De troepen? We zijn de beste vrienden. Ze kopen sigaretten bij me.

Annenkov   Heeft Pavel de informatie bevestigd?

Kalia   De Groothertog gaat deze week naar het theater. Pavel kan ieder moment de exacte dag horen en dan geeft hij het door.

[tegen Dora]

                              We hebben geluk.

Dora   Je bent geen straatventer meer hè? Je bent nu een man van de wereld, een mooie jongen. Vind je het niet jammer van je schapenvacht?

Kalia   Ik was er, eerlijk gezegd, trots op.

[tot Stepan en Annenkov]

                              Twee maanden lang heb ik die straatventers bestudeerd, meer dan een maand heb ik op mijn kamertje geoefend. De andere straatventers hebben nooit iets doorgehad. “Een prima jongen”, zeiden ze, “die verkoopt op een dag zelfs de paarden van de tsaar.” En op hun beurt probeerden ze mij zelfs na te doen.

Dora   En jij maar lachen natuurlijk.

Kalia Ik kan m'n lachen niet inhouden, dat weet je. Die verkleedpartij, dat volkomen nieuwe leven. Ik had er zo'n lol in.

Dora: Ik hou er niet van me te vermommen.

[ze wijst op haar jurk]

En dan in dit sjieke tweedehandsje! Boris had wel iets anders voor me uit kunnen zoeken. Actrice! Ik doe liever normaal.

Kalia [lachend]. Je bent juist mooi met die jurk.

Dora Mooi! Was het maar waar! Maar daar mogen wij niet aan denken.

Kalia Waarom niet? Je kijkt altijd zo verdrietig. We moeten blij zijn, we moeten trots zijn. Genieten van de schoonheid, van de blijdschap. "In die vredige oorden, waar mijn hart naar je verlangde...

Dora ...was het eeuwig zomer voor mij..."

Kalia Ach, ken je dat gedicht nog? Lach je? Ik ben zo gelukkig...

Stepan We verdoen onze tijd. Boris, we moeten ons gaan voorbereiden.

Annenkov Ja.

Dora, ga jij naar beneden? Vergeet niet een footje te geven.

Daarna moet Voinov (Alexis) je helpen, om het materiaal in de kamer te brengen.

[Dora en Voinov gaan allebei af]

Stepan Ik wil de bom gooien.

Annenkov Nee Stepan, de bommengooiers zijn al aangewezen.

Stepan Alsjeblieft. Je weet wat het voor mij betekent.

Annenkov Regels zijn regels!

[stilte]

De regels zijn hard. Ik gooi hem zelf ook niet.

Stepan Wie gooit de eerste bom?

Kalia Ik. Voinov gooit de tweede.

Stepan Jij?

Kalia Verbaast je dat? Jij hebt dus geen vertrouwen in me!

Stepan Er is ervaring voor nodig.

Kalia Ervaring? Je weet heel goed dat je nooit meer dan een één keer gooit en dan...Niemand heeft ooit een tweede gegoid.

Stepan Je moet een vaste hand hebben.

Kalia Kijk. Denk je dat die zal beven? Die zal niet beven. Wat dacht je? Dat ik zou aarzelen als ik die tiran voor me zie? Hoe kom je erbij? En als die toch zou beven, dan weet ik nog een feilloos middel om de groothertog te doden.

Annenkov Wat dan?

Kalia Ik stort me voor de paarden.

Annenkov Dat is nergens voor nodig. Je moet proberen te vluchten. We hebben je nodig. Je moet voorzichtig zijn met jezelf.

Kalia Ik zal gehoorzamen Boris! Wat een eer voor me! Oh! Ik zal die eer waardig zijn.

Annenkov Stepan, jij bent gewoon op straat, terwijl Yanek en Alexis het rijtuig afwachten. Je loopt heen en weer, we zullen een teken afspreken. Dora en ik blijven hier wachten om de proclamatie door te geven. Als het meezit wordt de groothertog snel afgemaakt.

Kalia: Ja, ik ga hem doden! Wat heerlijk als dat lukt. Maar de groothertog is nog niets. We moeten nog hoger toeslaan.

Annenkov Eerst de groothertog.

Kalia Maar als dat niet lukt? Dan zou ik hetzelfde moeten doen als de Japanners.

Annenkov Wat bedoel je?

Kalia In een oorlog geven de Japanners zich nooit over. Die plegen zelfmoord.

Annenkov Nee! Geen zelfmoord!

Kalia Wat dan?

Annenkov Terreur. Opnieuw beginnen.

Stepan Om zelfmoord te plegen moet je wel heel veel van jezelf houden. Een echte revolutionair vindt zichzelf niet belangrijk.

Kalia Een echte revolutionair? Waarom doe je zo tegen me? Wat heb ik gedaan?

Stepan Ik hou niet van mensen die aan de revolutie meedoen omdat ze zich vervelen.

Annenkov Stepan!

Stepan Ja, ik ben hard! Maar voor mij is haat geen spelletje. We zijn hier niet om elkaar te bewonderen. We zijn hier om succes te hebben.

Kalia Waarom beledig je me? Hoe weet je dat ik me verveel?

Stepan Ik weet 't niet. Je verandert de tekens. Je vindt het leuk om straatventer te spelen, je zegt versjes op, je wilt je voor de paarden gooien en nu weer die zelfmoord. Ik heb geen vertrouwen in je.

Kalia Je kent me niet, broeder. Ik hou van het leven. Ik verveel me niet. Ik doe mee met de revolutie omdat ik van het leven hou.

Stepan Ik hou niet van het leven, maar van de rechtvaardigheid. Die staat boven het leven.

Kalia Iedereen dient de rechtvaardigheid zoals hij kan. We moeten aanvaarden dat niet iedereen hetzelfde is. We moeten van elkaar houden, als we dat kunnen.

Stepan Dat kunnen we niet.

Kalia Wat doe je dan bij ons?

Stepan Ik ben gekomen om iemand te doden, niet om van iemand te houden of om te erkennen dat hij anders is dan ik.

Kalia Maar je doodt hem niet alleen en je doodt ook niet voor niets. Je doet het samen met ons en in naam van het volk. Dat is je rechtvaardiging...

Stepan Daar heb ik geen behoefte aan. Eén nacht, drie jaar geleden in het kamp gaf mij voldoende rechtvaardiging voor altijd. En ik verdraag het niet langer dat...

Annenkov Genoeg! Zijn jullie gek geworden? *[Stilte]* Kom, Stepan we moeten de tekens afspreken.

[Stepan af. Annenkov tot Kalia]

Dit is niets. Stepan heeft veel meegemaakt. Ik praat wel met hem.

Kalia Hij heeft me beledigd.

[Dora op]

Dora Wat is er ?

Annenkov Niets.

Dora *[tegen Kalia]* Wat is er?

Kalia We hebben nu al ruzie gehad. Hij mag me niet.

Dora Ik geloof dat hij van niemand houdt. Als het allemaal achter de rug is, wordt hij weer gelukkig. Niet verdrietig zijn.

Kalia Ik ben wel verdrietig. Ik heb het nodig dat julli allemaal van me houden. Ik heb alles in de steek gelaten voor de partij. Ik kan het niet verdragen wanneer mijn broeders me afwijzen! Soms heb ik het gevoel dat ze me niet begrijpen. Is dat mijn schuld? Ik ben onhandig, dat weet ik wel...

Dora Ze houden van je en ze begrijpen je. Stepan is heel anders.

Kalia Nee. Ik weet wat hij denkt. Schweitzer zei al dat ik te excentriek zou zijn voor een revolutionair. Ik wou dat ik ze kon uitleggen

dat ik helemaal niet zo bijzonder ben. Ze vinden me een beetje gek, te spontaan. Maar ik heb dezelfde idealen als zij. Ik wil me opofferen, net als zij. Ik kan ook handig zijn, of zwijgzaam, geraffineerd, of slim. Maar ik blijf het leven prachtig vinden. Ik hou van schoonheid, van geluk! Juist daarom heb ik de pest aan onderdrukking. Hoe moet ik dat uitleggen? Revolutie is prachtig. Maar dan wel een revolutie om te leven, om het leven een kans te geven. Snap je?

Dora Ja...[stilte] ...en toch zullen we moeten doden.

Kalia Wie, wij...? Oh, je wilt zeggen....dat is niet hetzelfde. Oh nee. En dan nog: wij doden om een wereld op te bouwen, waarin niemand meer zal doden.

Dora En als dat niet lukt?

Kalia Stil, je weet best dat het wel mogelijk is.

Dora Ik ben langer actief in de partij dan jij. Ik weet dat het niet eenvoudig is. Maar jij hebt de innerlijke kracht. Jij zult alles opzij schuiven en tot het uiterste gaan. Waarom heb je gevraagd de eerste bom te gooien?

Kalia Kun je over terreur praten, zonder er aan mee te doen?

Dora Nee.

Kalia Je moet de eerste zijn, in de voorste gelederen.

Dora Ja, in de voorste gelederen. Dat is zo. Maar het gaat ook om het beslissende moment. Dan komt het op moed aan, op de geestkracht die we nodig hebben...die jij nodig hebt.

Kalia Al een jaar lang denk ik aan niets anders. Voor dat ene moment heb ik tot nu toe geleefd. En ik weet nu dat ik ter plaatse zou willen sterven, naast de groothertog. Leegbloeden tot de laatste druppel, of meteen verbranden in het vuur van de explosie, zodat er niets van mij overblijft. Begrijp je nu waarom ik de

bom wil gooien? Sterven voor een ideaal is de enige manier om dat ideaal waardig te zijn. Dat is de rechtvaardiging.

Dora Zo zou ik ook willen sterven.

Kalia Ja, dat is het toppunt van geluk. 's Nachts lig ik vaak te woelen in mijn bed wanneer ik beseft dat ze moordenaars van ons hebben gemaakt. Maar dan beseft ik meteen dat ik zelf ook moet sterven en dan word ik weer rustig. Dan lach ik, weet je, en dan slaap ik weer in.

Dora Dat is goed Yanek. Doodmaken en doodgaan. Maar het gaat om dat beslissende moment, dan zul je hem zien...

Kalia Wie?

Dora De groothertog.

Kalia Eén seconde, hooguit.

Dora Maar wel één seconde waarin je hem aankijkt. Daar moet je op voorbereid zijn. Het blijft een mens. Misschien heeft hij wel vriendelijke ogen. Misschien krabt hij net aan zijn oor als je kijkt, of glimlacht ie vriendelijk. Wie weet heeft hij een wondje van het scheren. En als hij je aankijkt, net op dat moment...

Kalia Ik dood hem toch niet. Ik dood de onderdrukking.

Dora Natuurlijk. We moeten de onderdrukking doden. Ik zal de bom klaar maken en als ik het ontstekingsmechanisme verzegel, je weet wel, op het moeilijkste moment, als m'n zenuwen tot het uiterste gespannen zijn, zal ik me op de een of andere manier gelukkig voelen. Maar ik ken de groothertog niet en het zou heel wat moeilijker zijn wanneer hij op dat moment voor me zou zitten. Maar jij, jij zult hem van dichtbij zien, van heel dichtbij...

Kalia Ik zal hem niet zien.

Dora Hoezo? Doe je je ogen dicht?

Kalia Nee. Maar met Gods hulp word ik op het goede moment bezeten door een enorme haat, en die zal me verblinden.

[Stepan, Voinov en Annenkov komen binnen.]

Annenkov De groothertog gaat morgen naar het theater. alles moet klaar zijn Dora.

Dora Ja.

Kalia Ik zal hem doden. Met vreugde!

-----

2. VAN WIE HOU JE MEER?

Drie zussen zijn bij elkaar om het huwelijksfeest van hun broer Mark voor te bereiden. Marina (38, getrouwd, 2 kinderen)

Heleen (34, al jaren een kwakkelrelatie)

Roos (32, net een relatie achter de rug)

Marina   ...de ‘t’ is van taart, die lust Mark zo graag, de ‘u’ is van universiteit, die deed hij wat traag, de ‘v’ is van de vrouw die hem steeds belt, de ‘w’ van de whisky, dat kost hem veel geld, de ‘x’ van Xantippe, die neukte hij niet, de Y is van yoga, dat interesseert hem geen biet en de Z, lieve mensen, vormt het slot van dit lied. [*ben op zoek naar een nog tenenkrommendere tekst.*]

Roos   [lachend klappend] Applaus. Wat een geweldig gedicht! Waar heb jij dat dichttalent toch vandaan?

Marina   Ik weet het niet.

Roos   [lachend] Ik wel! Jij had vroeger al een poesiealbum. Tip tap top, m’n inkt is op...

Marina   Je neemt me toch niet in zeik hè?

Roos   Ik zou niet durven zus!

Marina   Mark en Ilse zullen het vast wel leuk vinden.

Roos   En Ilse’s familie?

Marina   Die vinden alles leuk. Als je een scheet laat, liggen ze al in een deuk. Ze zijn een beetje...

Roos   Ordinair.

Marina   Precies! Het niveau moet dus weer van onze familie komen.

[Heleen komt binnen]

Heleen! We waren al begonnen hoor.

Heleen Sorry, het zat wat tegen. [*Ze geeft kusbandjes*]. Ik ga jullie niet zoenen. Ik heb een ontzettende keelpijn. Zijn jullie opgeschoten?

Marina We hebben allebei al wat gedaan. Ik doe het alfabet en Roos heeft, heel origineel, hoe heet dat, een dansje verzonnen.

Roos Choreografie.

Marina Precies, een choreografie waarin ze de liefde tussen Mark en Ilse verbeeldt. Heel apart! En wat ga jij doen?

Heleen Een test.

Marina Oh nee, dat is niks voor mij.

Roos Ik ben gek op testjes. Wat voor test?

Heleen Een liefdestest.

Marina Als het maar niet te plat wordt.

Roos Marina! Het gaat over liefde, niet over seks!

Marina Nee, maar bij jullie is dat al snel hetzelfde.

Heleen En ik wil de vragen graag op jullie uitproberen.

Marina Moet dat?

Roos Ja, dat moet.

Marina Even dan hoor.

Roos En wat kan het bruidspaar winnen?

Heleen [lachend] Mijn ebbenhouten Afrikaanse dildo.

Marina Zie je wel!

Heleen [lachend] Geintje. Nee, ik weet 't nog niet. Als ze de test hebben doorstaan gooi ik misschien wel rijst over ze heen, of ik geef ze een paar nep ringen of een peper en zout stelletje of zo.

Roos Als het maar lullig is.

Heleen Precies.

Marina [tegen Heleen] Begin nou maar, dan zijn we ook eerder klaar.

[Heleen haalt een A4'tje en een pen te voorschijn. Regelmatig maakt ze daarna aantekeningen].

Roos   Wijntje?

Heleen   Lekker. Goed, de eerste vraag. Die stel ik aan jou Marina. Van wie hou je meer? Van je hond of je goudvis?

Marina   Van m'n hond.

Heleen   Natuurlijk. Die heeft een hogere aaibaarheidsfactor.

Roos   Het is dus erger wanneer je hond doodgaat, dan wanneer je goudvis overlijdt.

Heleen   En van wie hou je het meest?

Marina   Van m'n kinderen....

Roos   En daarna?

Marina   Van m'n man en daarna van jullie...

Roos   Aaah. Van ons allebei evenveel?

Marina   Dat hangt er vanaf.

Roos   Wat flauw! Je mag best zeggen dat ik de leukste ben hoor!

Heleen   Jij hebt ook geen last van bescheidenheid hè?

Roos   Ik ken mezelf. Ik ben de leukste vrouw van Nederland

Heleen   Daar dacht Tom kennelijk anders over.

Roos   Tom? Ik ben hem al bijna vergeten. Ik heb alweer een nieuwe.

Marina   Jezus, jij doet nog langer met een stel panty's.

Roos   Ik draag nooit panty's.

Marina   Bij wijze van spreken dan.

Roos   Ik ben op zoek naar de ware liefde. Passie, romantiek, erotiek, eindeloze vrijpartijen, niet te evenaren orgasmen...kortom, alles wat jullie niet kennen.

Marina   En dan val je steeds weer op de verkeerde mannen...

Roos   Ik val niet op hen. Ze vallen op mij.

Heleen   Arme ziel!

Roos   Ik trap er steeds weer in. Het lijken stoere, onafhankelijke kerels, maar na een paar weken blijken het steeds weer kleine hulpbehoevende jongetjes te zijn....

Marina   Dat zijn alle mannen.

Roos   ...en ik blijf daardoor de eeuwige crècheleidster.

Marina   Ik niet.

Heleen   Nee, jouw man is voorspelbaar, solide en betrouwbaar.

Roos   Net een Volvo.

Heleen   Wat is het meest romantische dat hij ooit voor je gedaan heeft?

Marina   Iedere zondag brengt hij me ontbijt op bed met een bos rozen.

Roos   Spannend. En dan 's avonds seks zeker?

Marina   Ja, meestal na Studio Sport.

Roos   Opwindend! Eerst kijken naar Mart Smeets en dan zelf een dubbele flikflak maken.

Marina   [tegen Heleen] Wat zit je nou de hele tijd op te schrijven?

Heleen   Ik hou jullie scores bij. Roos, zou jij voor 100 euro met een wildvreemde naar bed kunnen gaan?

Roos   Nee

Heleen   En voor 1000 euro?

Roos   Ook niet. Vind je me een hoer of zo?

Heleen   Geld is macht, seks is macht. Seks voor geld is niet anders dan een uitwisseling van macht. Daar moet je niet moeilijk over doen.

Roos   Ik ben geen hoer. Mijn kut is geen publiek bezit.

Marina   Roos!

Roos   Ben ik te grof? Mag ik geen kut zeggen? [roept] Kut! Kunnen de bovenburen me ook horen? [schreeuwt] Kut!

Marina   Puber!

Heleen Voor de meeste mensen een levensfase, voor Roos een levensstijl.

Roos Dank voor uw haarscherpe analyse mevrouw de psychiater! Ik voel me meteen een stuk beter.

[Stilte. Ze grist het papier uit Heleen d'r handen.]

Marina, vind jij dat je de sms'jes van je partner mag lezen?

Marina Nee.

Roos Ik lees alles. Sms'jes, emails, ...zolang ik het maar stiekem kan doen. Met een dichtgeplakte brief is dat alleen lastig.

Marina Roos, dat kan echt niet hoor. Je moet je partner vertrouwen.

Roos Okay. Vertrouwen. Dat klinkt goed. Heleen, stel dat je man een slippertje heeft gemaakt met een vrouw die hij nooit meer zal zien. Wil je het weten?

Heleen Als het een slippertje is niet nee, maar wanneer het echt een relatie wordt wel.

Roos Dus toen Willem een relatie kreeg met je beste vriendin...

Heleen ...had ik dat graag eerder van hem zelf willen horen. Nu kwam ik er achter toen ik toevallig een mailtje las.

Roos Toevallig?

Heleen Niet helemaal. Ik had al een vermoeden. Ik heb daarna ook de andere mailtjes die ze naar hem had gestuurd bekeken en geprint. En ik heb ze hem op Sinterklaasavond één voor één voorgelezen. [spottende toon] 'Lief Beertje van me, hier weer een kattebelletje van je honneponnetje.'

[Ze lacht]

De volgende dag maakte hij het uit met die snol.

Marina Goh, ik wist helemaal niet dat Willem...

Roos Je liegt!

Marina Wat?

Roos Je wist wel dat Willem vreemd ging. Je hebt mij nota bene verteld dat je Willem met Anita zag zoenen.

[Stilte]

Heleen Wanneer was dat?

Roos Eerlijk zijn Marina!

Marina Een maand na jullie huwelijk.

Heleen Waarom heb je dat nooit verteld?

Marina Ik wilde je geen pijn doen.

Heleen [spottend] Fijn. Dank je voor je medeleven.

Marina Je was zo gelukkig. Ik wilde, ik dacht dat het niets voorstelde, ik was bang... Wat zou jij gedaan hebben?

Heleen Het is een troostende gedachte dat je oudste zus denkt dat ze je geen pijn doet wanneer ze tegen je liegt.

Marina De waarheid is meestal pijnlijker dan de leugen.

[Stilte]

Roos Hè gezellig zo'n testje.

[Stilte]

Vind je niet Marina?

Marina Ik weet niet of dit testje wel zo geschikt is voor een huwelijksfeest.

Heleen Hoezo?

Marina Het is niet....gezellig.

Heleen Een huwelijksfeest is zelden gezellig.

Marina Jij hebt geen helemaal feest gegeven.

Heleen Maar ik was wel op jouw huwelijk.

[Stilte]

Roos Heb je je schoonvader daarna nog wel eens gezien?

Marina Nooit meer. [kijkt op haar horloge]. Ik ga zo.

Heleen Roos, van wie hou je meer? Van je moeder of je vader?

[Stilte]

Marina [kwaad] Kun je die vraag niet beter aan iemand anders stellen?

Heleen Waarom?

Marina Doe niet zo onnozel.

Heleen Roos! Pappa of mamma?

Roos Pappa deed het en mamma liet het toe.

[Stilte]

Geen probleem. Ik ben erover heen. Incest is een familiegebeurtenis.

Heleen Ja, net als Sinterklaas, Kerstmis, het huwelijk. Die is niet van mij, maar van Herman Finkers

Roos [schamper] Ik wist niet dat jij aan cultuur deed.

Marina Ik vind het niet leuk meer.

[pakt het antwoordenblad uit Heleens handen]

Dit slaat helemaal nergens op. Ik ben helemaal geen ongeëmancipeerde vrouw. Ik ben loyaal, dat is iets heel anders. En ik ben ook geen opportunist.

Heleen Heb je idealen?

Marina Ja, ik ben strijdbaar. Het klopt wél dat ik sociaal ben en de score van Roos klopt ook. [tegen Roos] Jij bent egoïstisch en oversekst.

Roos Ik ben een wandelende G-spot!

Marina Wat?

Roos Dat leg ik je later nog wel eens uit.

Heleen Roos, zou je een jaar zonder seks kunnen...

Roos [lachend] Nee!

Heleen ...wanneer je daarna de ideale liefde zou ontmoeten?

Roos Poeh. Als ik jouw vibrator mag lenen. Anders droog ik uit.

Marina Roos!

Heleen   Stel dat je op een feest in de gelegenheid bent de ideale liefde te ontmoeten. Alles is fantastisch aan die man. Hij maakt je volmaakt gelukkig. Maar, je weet dat hij na één jaar zal overlijden. Wil je hem toch ontmoeten?

Roos   Misschien. Een jaar volmaakt gelukkig vind ik te kort, maar als hij nog vijf jaar blijft leven.....

Marina   Je weet niet wat je jezelf aandoet! Hoe langer je gelukkig bent, hoe groter het verdriet wanneer het over is.

Heleen   Dus uit angst voor het verdriet, zou jij ervoor kiezen om niet gelukkig te zijn?

Marina   Sinds ik kinderen heb, heb ik iets te verliezen. Ik weet nu hoe groot de angst kan zijn om mensen kwijt te raken waar je heel veel van houdt.

Heleen   Had je dan liever geen kinderen gehad?

Marina   Ik had ze voor geen goud willen missen. Maar de onvoorwaardelijke liefde van kinderen heeft een zeer pijnlijke keerzijde. Daarvan moet je je wel bewust zijn.

Heleen   Toch wil ik ze nog wel graag.

Roos   Zijn jullie al begonnen?

Marina   Wist je dat niet?

Heleen   Ik heb het nog niet aan iedereen verteld, maar we zijn al anderhalf jaar bezig.

Roos   [lachend] Ook na Studio Sport zeker.

Marina   Stel, dat je over een jaar nog niet zwanger bent en een Belgisch echtpaar biedt je hun gezonde kind aan voor 20.000 euro.

Heleen   No way.

Marina   Dat is wel goedkoper dan een nieuwe Volvo.

Heleen   Toch doe ik het niet. Het is kinderhandel.

Marina   Dat vind ik ook. Ik wil alleen kinderen van mezelf.

Heleen Jij hebt makkelijk praten.

Roos Okay, Marina. Jij wilt dus alleen kinderen van jezelf. En stel nu dat je drie jaar oude dochter door een verwisseling in het ziekenhuis niet van jou blijkt te zijn. Zou je het kind alsnog willen ruilen?

Marina Nee. Dan wil ik ze allebei.

Heleen Dat zou ik ook willen.

Roos Maar ja, Heleen, op een kwade dag komt de kinderbescherming en die neemt het kind mee dat al drie jaar bij je is. Voor 20.000 euro mag je het terugkopen.

Heleen Ja, dan doe ik het wel.

Marina Ik zou er een moord voor plegen.

Roos [tegen Marina] Een moord? Nu wordt het interessant. Zou jij een moord kunnen plegen?

Marina Als het om m'n kinderen gaat wel.

Heleen [haalt een pop te voorschijn]. Marina, je hebt een voodoo-pop waarmee je iemand kunt doden. Maak je er gebruik van?

Marina Nee.

Roos [pakt de pop af] Ik wel. Ik zou wel een paar slachtoffers weten.

Heleen Wie dan?

Roos Klaas, Mo, meester Tim van de lagere school, Jack natuurlijk...

Marina Jij bent rancuneus.

Roos En egoïstisch en oversekst.

Heleen [pakt de pop terug]. Ik dacht eerder aan Bin Laden, Bush en types als Dutroux... Dat zou een hoop slachtoffers schelen.

Marina Het maakt niets uit. Dan komen er wel weer nieuwe. Ik zou nooit iemand kunnen doden.

Roos En een dier? Zou je een koe kunnen doden?

Marina Ik eet geen vlees.

Heleen En wanneer je een week niet gegeten hebt en die koe is het enige in je omgeving dat eetbaar is?

Marina Misschien.

Roos Ik zou het wel kunnen hoor. [Maakt een steekgebaar] Tsjakka!

Heleen [tegen Roos] Zou jij van de honger een ander mens kunnen doden?

Roos Hangt van de voedingswaarde af. Daphne Deckers laat ik staan.

Marina [staat op]. Ik vind het niet leuk meer.

Heleen Wacht. Nog heel even. Marina, zou jij iemand kunnen doden om je kinderen te voeden?

Marina Misschien.

Heleen En zou je één van je eigen kinderen kunnen doden?

Marina Nooit.

Heleen Ook niet wanneer je daarmee de hongersnood in de hele wereld zou kunnen oplossen?

Marina Nee.

Roos Ik wel.

Heleen Ik ook.

Marina [kwaad] Hoe weten jullie dat nou? Jullie hebben helemaal geen kinderen. Jullie weten helemaal niet waar jullie het over hebben.

Roos Jij weet altijd alles beter.

Marina Nee, maar ik heb wel kinderen.

Heleen En maakt je dat een beter mens?

Marina Dat zeg ik helemaal niet. Jullie hebben overal een mening over...

Roos En mag dat dan niet?

Marina ...zonder dat jullie de verantwoordelijkheid voor een ander dragen. Jullie beslissen alleen over jullie eigen leven en niet dat van een ander.

[Stilte]

Heleen Als je zou moeten kiezen tussen het offeren van een kind of zelf dood gaan?

Marina Dan zou ik zelf dood willen.

Roos Dan hebben je kinderen niks meer aan je.

Marina Maar ze leven dan tenminste nog wel.

Heleen Wat vind je van mensen die hun kinderen afstaan?

Marina Onbegrijpelijk. Tenzij je ze geen eten kunt geven.

Heleen [pakt twee poppetjes] Dit zijn je kinderen. Stel dat je één kind zou moeten afstaan...

Marina Hou op.

Heleen [Houdt poppetjes omhoog]. Dit is Tim en dit is Eva.

Marina Dat kan ik niet.

Roos Je moet! Net als in Meryl Streep in Sophie's Choice.

Marina Ik kan het niet verdomme!

Heleen [gooit één pop naar Roos] Kies!
Jij was toch een idealist zei je? Dan moet je kunnen kiezen in het leven.

Marina Ik kies voor het leven.

Heleen Maar zo simpel ligt dat niet altijd.

Roos Je kunt niet altijd tussen het twee goede kiezen.

Heleen Soms moet je een prijs betalen voor je idealen. Dan moet je kiezen.

Roos [Houdt pop omhoog] Dit is Tim.

Heleen En dit is Eva. [pakt Eva bij haar hoofd]. Moet ik haar dood maken?

Marina Nee!

Roos [kijkt Tim aan] Okay. Dat is lullig voor je. [Trekt aan zijn hoofd].

Marina [werpt zich op Roos] Nee!

---doek---

3. TWEEDE BEDRIJF LES JUSTES

Wie? De avond van de volgende dag. Zelfde kamer. Annenkov staat bij het raam. Dora bij de tafel.]

Dora Hoe laat moet de groothertog voorbij komen?

Annenkov Ieder ogenblik. Stil. Is dat geen rijtuig? Nee.

Dora Ga toch zitten. Wees geduldig.

Annenkov En de bommen?

Dora Ga zitten. We kunnen nu niets meer doen.

Annenkov Jawel. Ze benijden.

Dora Jouw plaats is hier. Jij bent de leider.

Annenkov Ja, ik ben de leider. Maar Yanek is een waardevoller mens dan ik en waarschijnlijk wordt juist hij....

Dora Het risico is voor ons allemaal groot. Of je nou gooit of niet.

Annenkov Het risico is uiteindelijk hetzelfde. Maar nu staan Yanek en Alexis in de vuurlinie en ik niet. Ik ben soms bang dat ik mijn taak te snel heb aanvaard. Het is wel gemakkelijk als je geen bom hoeft te gooien.

Dora En wat dan nog? De essentie is dat je doet wat je moet doen en dat tot het uiterste.

Annenkov Wat ben jij kalm!

Dora Ik ben niet kalm. Ik ben bang. Ik ben nu al drie jaar bij jullie. Al twee jaar maak ik de bommen. Ik heb alles gedaan, ik denk dat ik niets vergeten ben.

Annenkov Je doet het uitstekend.

Dora Toch ben ik al drie jaar bang. Het is zo'n angst die je nauwelijks loslaat als je slaapt, en die 's morgens nog erger terugkomt.

Daar heb ik wel aan moeten wennen. Ik heb geleerd kalm te lijken als ik doodsbang ben. Dat is niet iets om trots op te zijn.

Annenkov Daar moet je wel trots op zijn. Ik heb niets van mezelf overwonnen. Als jij eens wist hoe vaak ik heimwee heb naar vroeger, een verrukkelijk leven, vrouwen... Ja, ik hou van vrouwen, van wijn, van nachten waar geen eind aan komt...

Dora Dat dacht ik wel Boris. Daarom hou ik ook zoveel van je. Jouw hart is niet dood. Zelfs al hunkert het nog naar plezier, dat is altijd nog beter dan die afschuwelijke stilte van binnen, terwijl je het eigenlijk uit zou willen schreeuwen.

Annenkov Wat? Jij? Dat is toch niet waar?

Dora Luister.

[Dora staat plotseling op.]

Nee, dat is hem niet. Ik ben zo zenuwachtig. Je ziet het, ik heb niks geleerd.

Annenkov Let op. Stepan geeft een teken.

[Lange stilte. Het duurt lang.]

Annenkov Dit kan niet. Yanek had zijn bom al lang moeten gooien. Het rijtuig is al lang bij de schouwburg. En Voinov? Stepan loopt nu naar het theater.

Dora Yanek is gearresteerd. Hij is gearresteerd. Absoluut. We moeten iets doen.

Annenkov Wacht!

[hij luistert]

Het is voorbij.

Dora Hoe kan dat? Is Yanek gearresteerd zonder dat hij iets gedaan heeft? Dat kan niet. Hij was tot alles bereid, dat weet ik zeker.

De gevangenis, het proces. Maar pas nadat hij de groothertog gedood had. Maar niet zo, nee, niet zo.

Annenkov

[kijkt naar buiten]

Voinov! snel!

[Dora gaat open doen. Voinov komt verward binnen]

Voinov, wat is er gebeurd? Zeg iets!

Voinov

Ik weet niets. Ik wachtte op de eerste bom. Ik zag het rijtuig de hoek omkomen en er gebeurde niets. Ik wist niet wat ik doen moest. Ik dacht dat je de plannen veranderd had. Toen ben ik hierheen gekomen...

Annenkov

En Yanek?

Voinov

Ik heb hem niet gezien

Dora

Hij is opgepakt.

Annenkov

[kijkt nog steeds naar buiten]

Daar is ie!

[Algemene verwarring tot Kaliayev binnenkomt.]

Kaliayev

Sorry, vergeef me, ik kon het niet.

Dora

't Geeft niets.

Annenkov

Wat is er gebeurd?

Dora

[tegen Kaliayev]

Het geeft niets. Het gebeurt wel vaker. Dan gaat op het laatste moment alles mis.

Annenkov

Maar dit mag niet.

Dora

Laat hem nou. Jij bent niet de eerste. Schweitzer kon het de eerste keer ook niet.

Annenkov

Was je bang?

Kaliayev

Nee, niet bang. Je hebt er het recht niet toe.

[Stepan komt op.]

Annenkov

En?

Stepan Er zaten kinderen in het rijtuig van de groothertog.
Annenkov Kinderen?
Stepan Ja, het neefje en het nichtje van de groothertog!
Annenkov De groothertog zou alleen zijn.
Stepan De groothertogin was er ook bij. Het waren te veel mensen, denk ik, voor onze dichter. Nog een geluk dat de spionnen niets gezien hebben.

[Allen kijken naar Kaliayev]

Kaliayev Dat kon ik toch niet weten....Kinderen, vooral kinderen. Heb je wel eens goed naar een kind gekeken? Ze kunnen zo ernstig kijken. Ik kan niet tegen die blik, dat heb ik nooit gekund. En toch was ik één seconde ervoor nog gelukkig. Toen ik de lantaarns van het rijtuig in de verte zag glinsteren, bonkte mijn hart van vreugde, ik zweer het je. En het ging steeds harder bonken toen het rijtuig dichterbij kwam. Ik wilde een gat in de lucht springen. Ik geloof dat ik lachte. En ik zei: “Ja, ja....”Begrijp je?

[Hij wendt z'n blik af en vervalt terug in z'n moedeloosheid]

Ik rende op het rijtuig af. Op dat moment zag ik ze. Zij lachten niet. Ze zaten kaarsrecht, ze staarden voor zich uit. Ze zagen er zo verdrietig uit. De groothertogin heb ik niet eens gezien. Ik zag alleen die twee. Als ze me aan hadden gekeken, had ik de bom gegooid. Al was het maar om die verdrietige blik te doven. Maar ze keken strak voor zich uit.

[Hij kijkt de anderen weer aan. Stilte. Dan nog zachter]

Ik weet niet wat er toen gebeurd is. Mijn arm werd slap, mijn benen trilden. Een seconde later was het al te laat.

[Stilte]

Kijk me aan broeders. Kijk me aan Boris. Ik ben geen lafaard, ik heb me niet teruggetrokken. Ik verwachtte ze niet. Het ging allemaal te vlug. Die twee kleine, ernstige gezichtjes en in mijn hand dat vreselijke ding. Dat moest ik naar hun gooien.

Zomaar. Regelrecht. O nee. Ik kon 't niet.

[Hij kijkt van de één naar de ander]

Vroeger, toen ik zelf op de bok zat, bij ons thuis in de Oekraïne, reed ik als de wind. Ik was nergens bang voor. Nergens, behalve om een kind te overrijden. Ik stelde me de klap voor. Dat tere kopje dat tegen de weg sloeg, meegesleurd....

[Hij zwijgt]

Help me.

[Stilte. Dora komt dicht bij hem staan]

Ik wou mezelf doden. Ik ben teruggekomen, omdat ik dacht dat ik jullie verantwoording schuldig was. Omdat jullie mijn enige rechters zijn, omdat jullie me kunnen zeggen of ik gelijk had of niet. Omdat jullie je niet kunnen vergissen. Maar jullie zeggen niets. Ik doe een voorstel: als jullie vinden dat die kinderen dood moeten, dan wacht ik bij de uitgang van het theater en dan gooi ik alleen de bom op de koets. Ik weet dat ik niet zal missen. Beslissen jullie maar, ik zal gehoorzamen.

Stepan   Je had de taak de groothertog te doden.

Kaliayev   Dat is waar, maar niemand heeft me gevraagd om kinderen te doden.

Annenkov   Yanek heeft gelijk.

Stepan   Hij had moeten gehoorzamen.

Annenkov   Ik ben verantwoordelijk. Ik had alles moeten voorzien, zodat niemand hoefde te twifelen wat hem te doen stond. We

moeten nu beslissen of we Yanek de opdracht geven om terug te gaan naar het theater of we besluiten om het uit te stellen.

Voinov, wat vind jij?

Voinov Ik weet het niet. Ik geloof dat ik hetzelfde zou hebben gedaan als Yanek. Maar ik ben niet zeker van mezelf. [*zachter*]
Mijn handen beven.

Annenkov Dora?

Dora Ik zou ook geen bom hebben gegooid. Dan kan ik nu toch niet zeggen dat hij wèl moet gooien?

Stepan Beseffen jullie wel wat dit besluit betekent? Twee maanden spioneren, enorme risico's lopen en dat allemaal voor niets? Dan is Egor voor niets gearresteerd en Rikov voor niets opgehangen. En moeten we dan nu weer opnieuw beginnen? Weer weken met slapeloze nachten en enorme stress tot de volgende mogelijkheid? Zijn jullie gek geworden?

Annenkov Over twee dagen gaat de groothertog weer naar het theater, dat weet je heel goed.

Stepan Twee dagen met het risico dat ze ons pakken. Dat heb je zelf gezegd.

Kaliyev Ik ga.

Dora Wacht.

[*Tegen Stepan*].

Zou jij, Stepan, met open ogen op een kind kunnen schieten?

Stepan Ik zou het kunnen.

Dora Doe je ogen dan open. Begrijp toch dat we onze kracht en steun zouden verliezen, wanneer we ook maar één moment zouden toestaan dat kinderen door onze bommen worden afgeslacht.

Stepan Ik ben niet gevoelig voor dit soort flauwekul. Op de dag dat wij besluiten om ons niet meer druk te maken om kinderen, beheersen wij de wereld en is de revolutie een feit.

Dora En vanaf die dag wordt onze revolutie gehaat door de hele mensheid.

Stepan En wat dan nog? Als wij maar sterk genoeg in onze revolutie blijven geloven om haar aan de hele mensheid op te leggen. Alleen dan kan diezelfde mensheid bevrijd worden.

Dora En als dat hele volk, waar jij voor vecht, weigert zijn kinderen te laten doden? Moeten we het dan toch doen?

Stepan Ja, dat moet, net zo lang tot ze het begrijpen. Ik hou ook van het volk.

Dora Dat is geen liefde.

Stepan Wie zegt dat?

Dora Ik, Dora.

Stepan Jij bent een vrouw en jij hebt een treurig idee van liefde.

Dora Maar ik heb een perfect idee van schaamte.

Stepan Ik heb me één keer voor mezelf geschaamd en dat was de schuld van anderen. Toen ze me met een zweep sloegen. Want ze hebben me met de zweep geslagen. De zweep, weet je wat dat is? Vera stond naast me en zij heeft uit protest zelfmoord gepleegd. Ik heb het overleefd. Waar zou ik me dan nu nog voor moeten schamen?

Annenkov Ik wil niet dat jij zegt dat alles geoorloofd is. Honderden van ons zijn gestorven, juist om de mensen te laten weten dat niet alles geoorloofd is.

Stepan Alles is geoorloofd. Als het onze zaak maar dient.

Annenkov Mag je dan ook bij de politie gaan en dubbel spel spelen? Zou jij dat doen?

Stepan Als het moet, ja!

Annenkov Stepan, laten we maar vergeten wat je net zei. Uit respect voor wat je voor ons en met ons hebt gedaan. Waar het nu om gaat is of wij straks bommen gaan gooien op die twee kinderen.

Stepan Kinderen! Is dat het enige wat jullie kunnen zeggen? Begrijpen jullie dan niets? Omdat Yanek die twee niet heeft gedood, zullen duizenden Russische kinderen nog jarenlang van de honger sterven. En hebben jullie wel eens kinderen van de honger zien sterven?

Nou, ik wel.

Sterven door een bom is heilig, vergeleken met zo'n dood. Maar die kinderen heeft Yanek niet gezien. Hij heeft alleen die twee afgerichte hondjes van de Groothertog gezien.

Zijn jullie dan geen mensen? Leven jullie dan alleen voor hét moment? Ga dan maar aan liefdadigheid doen en richt je op alledaags leed, maar waag je niet aan de revolutie. Want die wil een einde maken aan alle ellende, voor nu en altijd.

Dora Yanek wil de groothertog doden. Hij weet dat zijn dood het ogenblik dichterbij kan brengen, waarop de Russische kinderen niet meer van de honger zullen sterven. Dat is op zich al niet makkelijk. Maar door de dood van het neefje en het nichtje van de groothertog, zal niet één kind minder van de honger omkomen. Ook aan de vernietiging zijn grenzen.

Stepan Er zijn geen grenzen. Het probleem is dat jullie niet in de revolutie geloven. Jullie geloven er niet in. Wanneer jullie er van overtuigd waren dat wij door onze opofferingen zouden bijdragen aan een echt vrije wereld en wanneer jullie echt geloofden dat de mens dan pas bevrijd zou zijn van zijn overheersers en zijn vooroordelen, dan zou de dood van die

twee kinderen jullie helemaal niets kunnen schelen. Je moet jezelf elk recht toekennen. Elk recht. Begrijpen jullie dat? En als jullie nu terugschrikken voor de dood van deze kinderen, dan komt dat omdat jullie niet zeker zijn van je eigen gelijk. Jullie geloven niet in de revolutie!

Kaliayev   Stepan, ik schaam me voor mezelf, maar toch laat ik je niet doorpraten. Ik ben bereid te doden om de tirannie omver te werpen. Maar in jouw woorden klinkt het geluid van een nieuwe tirannie door en als die tirannie aan de macht komt, zal zij van mij een moordenaar maken, terwijl ik juist probeer een rechter te zijn.

Stepan   Wat maakt het nou uit of jij een rechter bent of niet? Het belangrijkste is dat het recht zal zegevieren. Al gebeurt dat door moordenaars. Jij en ik, wij zijn niets.

Kaliayev   We zijn wel degelijk iets, en dat weet jij heel goed. Het is nu alleen maar je trots die spreekt.

Stepan   Mijn trots is mijn zaak. Maar de trots van de mensen, het onrecht dat ze wordt aangedaan, dat is een zaak van ons allemaal.

Kaliayev   Mensen leven niet van rechtvaardigheid alleen.

Stepan   Als ze geen brood meer hebben, dan hebben ze weinig anders dan de rechtvaardigheid om van te leven.

Kaliayev   Rechtvaardigheid en een onschuldig geweten.

Stepan   Een onschuldig geweten? Misschien weet ik wat dat is, maar ik wil het niet meer weten. En die duizenden mensen hebben er ook niks aan. Ooit, op een dag kunnen ze zich de luxe van een onschuldig geweten weer permitteren.

Kaliayev   Je moet er wel heel erg zeker van zijn dat die dag ooit komt, om nu alles te ontkennen wat een mens het recht geeft mens te zijn.

Stepan   Ik ben ook heel zeker.

Kaliayev   Je kunt nu nog niet weten wie van ons tweeën gelijk heeft.
Daarvoor moeten we misschien wel drie generaties opofferen,
oorlogen voeren en verschrikkelijke revoluties uitvechten. En
als die regen van bloed is opgedroogd, zijn jij en ik allang tot
stof vergaan.

Stepan   Dan komen er anderen, die ik als mijn broeders zal begroeten.

Kaliayev   *[Schreeuwend]*
Anderen.....Ja! Maar ik hou van de mensen die vandaag leven,
op dezelfde aarde als ik. Voor hen vecht ik en voor hen wil ik
sterven. Maar voor een verre toekomstige heilstaat, waar ik niet
eens zeker van ben, sla ik mijn medemens niet in het gezicht. Ik
doe niet mee aan een levende onrechtvaardigheid voor een
dode gerechtigheid.
[Zachter, maar nadrukkelijk]
Broeders, ik wil eerlijk zijn en jullie zeggen wat de eenvoudigste
boer jullie zou kunnen zeggen: kinderen doden is in strijd met
ieder gevoel van eer.

Stepan   Eer is een luxe, gereserveerd voor mensen in rijtuigen.

Kaliayev   Nee. Eer is de laatste rijkdom van de arme. En de revolutie is
ook een erezaak. Voor die erezaak zijn wij bereid om te sterven.
Voor die erezaak kon jij zweepslagen verdragen, Stepan, en aan
die eer heb jij te danken dat je nu nog kunt spreken.

Stepan   *[Schreeuwend]*
Hou je bek! Ik verbied je daarover te praten.

Kaliayev   Waarom zou ik mijn mond houden? Jij hebt gezegd dat ik niet
in de revolutie geloof. Dat betekent dat jij zegt dat ik in staat
ben de groothertog zomaar te doden, voor niets. Dat betekent

dat ik een moordenaar ben. Dat heb jij gezegd en ik heb je er niet eens voor tegen de grond geslagen.

Annenkov

Yanek.

Stepan

Je doodt voor niets, als je niet genoeg doodt.

Annenkov

Stepan, niemand hier is het met je eens. Ons besluit staat vast.

Stepan

Dan leg ik me daar bij neer. Als jullie maar weten dat fijngevoelige mensen niet geschikt zijn voor terreur. Wij zijn moordenaars. Daar hebben we voor gekozen.

Kaliayev

[woedend]

Nee. Ik heb gekozen om te sterven, omdat er een eind moet komen aan het moorden. Ik heb ervoor gekozen om onschuldig te zijn.

Annenkov

Yanek, Stepan. Genoeg! We hebben besloten dat een moord op die kinderen nutteloos is. We beginnen weer opnieuw....over twee dagen moeten we klaar zijn.

Stepan

En als die kinderen er dan weer bij zijn?

Annenkov

Dan stellen we het uit.

Stepan

En als de groothertogin er bij is?

Kaliayev

Haar zal ik niet sparen.

Annenkov

Luister.

Voinov

[Kijkt naar Dora, die naar hem toekomt]

Opnieuw beginnen, Dora.....

Stepan

Ja Voinov, opnieuw.....Je moet wat over hebben voor de eer.

-- DOEK --

4. DE BRIEF VAN JONAS

Drie vrouwen staan op het podium. Moeder, zus Marieke en Fiona. Alledrie hebben ze een envelop in hun handen.

Marieke Een brief van Jonas, m'n broer. Hij verwacht toch zeker niet dat ik hem ga lezen? De aansteller. Alsof hij mij iets interessants zou kunnen vertellen. Die jongen voelt zich ver boven ons verheven. Kapsoneslijer. Weet je hoe dat komt? Door m'n ouders. Die jongen stond bij ons thuis op een voetstuk. Het was altijd hetzelfde. Jonas was de lieveling. Ze hielden veel meer van hem. Veel meer. Dat weet ik zeker. M'n moeder ontkende het, m'n vader ontkende het, maar zelfs een blinde kon het zien. Al vanaf zijn geboorte. 'Kijk eens Marieke, wat een schatje. Vind je hem niet mooi?' En ik geef toe: hij was ook niet lelijk. Bovendien was hij een jongen. Ik was ongewenst. Mijn geboorte betekende voor mijn ouders het einde van het studentikoze leven dat ze leidden. Door mij kon m'n moeder nooit haar studie afmaken. Dat heeft ze me nooit vergeven. 'Als jij niet zo vroeg geboren was, was ik nu huisarts geweest.' Alsof ik er wat aan kon doen. Jonas kon helemaal niets verkeerd doen. Niets. En het zat hem ook altijd mee. Hij zag er goed uit, kon gemakkelijk leren, was goed in sport en had ook nog veel gevoel voor kunst.

MOEDER *[leest]* Lieve mamma,
Wanneer je zo oud bent dat je heupen je niet goed meer kunnen dragen en je handen zo trillen dat je geen soep meer met een lepel kunt eten. Wanneer je zo oud bent, dat je vergeten bent welke gezichten er horen bij de namen in je adressenboek en je

sluitspier niet meer zo goed naar je luistert. Lieve mamma, wanneer je zo oud bent dat je alleen nog maar kunt omzien in verwondering en er haast geen vandaag of morgen meer is. Wanneer je alleen nog maar zorg kunt krijgen en niet meer kunt geven. Wanneer je zó oud bent, dan verdienen je net zo veel aandacht als je ons altijd gegeven hebt. Maar ik, lieve mamma, ik denk dat ik je die zorg niet zal kunnen geven.

Marieke   Waarom stuurt ie in godsnaam een brief? Wat een eikel! Hij kan toch ook gewoon bellen? Hij heeft een supercool mobieltje.

Moeder   De schat, alsof ik dat van hem zou verwachten. Jonas kon nog niet eens voor z'n goudvissen zorgen. Drie jaar achter elkaar kreeg hij ze van Sinterklaas. Voor de kerst waren ze al weer dood.

Marieke   Hij doet echt alles om aandacht te vragen! Dat deed hij altijd al. Hij verpestte vroeger m'n verjaardag door de kaarsjes op mijn verjaardagstaart uit te blazen voordat ik het kon doen, hij maakte mijn kado's open voordat ik ze in handen had gehad en hij trok op de raarste plekken z'n broek naar beneden. Toen hij puberde werd het erger, die aanstellerij. Toen bleek hij niet genoeg te hebben aan de aandacht die hij van m'n ouders kreeg. De seksistische opmerkingen die hij tegen m'n vriendinnen maakte. Gênant. En brutaal dat hij was. Op school kreeg hij wel eens een dreun, maar thuis werd hij nooit gecorrigeerd. Hij had toen misschien wel een vader nodig gehad, maar ja, die was al lang dood.

Moeder   Hij lijkt in veel opzichten op Ruud. Ruud was ook zo gepassioneerd en romantisch (ze glimlacht). Grote bek, klein hartje. Overlopend van grote verhalen en meeslepende ideeën. Hij wilde zo graag de wereld veranderen of voor zichzelf die

ene grote klapper maken, waardoor hij nooit meer zou hoeven te werken. Het was heerlijk wanneer hij zo de geest had. Dan was hij vrolijk, energiek en liep hij steeds met een rode blos op zijn wangen. Vol enthousiasme kon hij dan ergens aan beginnen. De hele dag door grapjes maken. In die tijden was hij ook echt een leuke vader. Deed ie van alles met Jonas en Marieke. Maar ja, hij maakte nooit eens wat af. Ons huis was altijd een bouwplaats. ‘Morgen maak ik het af’, riep hij dan als ik hem ernaar vroeg. Maar morgen werd volgende week, en daarna volgende maand en volgend jaar. En inmiddels was hij alweer een nieuw project gestart. Vreselijk. En ook zonde. Jonas is precies zo. Hij heeft net zoveel talent als Ruud. Tegenwoordig zou hij naar een school voor hoogbegaafden zijn gestuurd, maar dat had je toen nog niet. Hij kan alles, maar hij doet niets. Op de lagere school was hij nog de beste van de klas, maar toen Ruud overleden was, kwam er de klad in. En net als Henk kon hij zich vreselijk miskend voelen, wanneer er niets met zijn ideeën gebeurde. ‘Ik ben te goed voor deze wereld!’ riep hij dan. Het leek dan of hij een grap maakte, maar hij meende het.

Marieke Hij stopte met school. ‘Daar kan ik niets meer leren’, riep hij. Maar hij was gewoon te lui om te leren. Zat ie stiekem te blowen.

Moeder En hij werd vaak uit de klas gestuurd. Hij heeft moeite met gezagsverhoudingen. Net als z’n vader. Die had ook moeite met autoriteit. Ik weet nog....

Marieke Die paar keer dat hij een baantje vond, stond hij binnen een paar dagen op straat. Meneer wilde direct leiding geven.

Zonder dat hij ook maar één opleiding had afgemaakt! Ja, dag.
Hij heeft compleet geen gevoel voor verhoudingen.

Moeder Jonas vond het vernederend toen hij om een uitkering moest vragen. Hij werd als een kleine jongen behandeld. Daar kon hij niet tegen. Dan maar geen uitkering. Hij is principieel. Toen vroeg hij mij om geld. En ik kon hem niet weigeren.

Marieke De hele erfenis van m'n vader is al aan die jongen vergooid. M'n moeder heeft zelfs d'r auto verkocht. Voor mij is er bijna niks meer over.

Moeder Het ging beter toen hij Fiona leerde kennen.

Marieke Fiona is een wereldwijf. Zij kon hem wel aan. Hij keek vreselijk tegen haar op. Echt straalverliefd was hij. Deed alles wat ze zei. Zij had hem kunnen redden, maar dat deed ze niet: ze heeft het uitgemaakt.

Fiona, *[leest]* Fiona, eigenlijk ben je het niet waard dat ik je een brief schrijf!

Ik voel me vereerd: de Grote Jonas Himself heeft zich verlaagd mij een brief te schrijven.

[leest] Achteraf vind ik het onbegrijpelijk dat ik nog zolang bij je ben gebleven. Ik wilde het al lang met je uitmaken, maar je was me voor. Ik twijfelde, omdat ik bang was je te kwetsen, maar jij hebt geen last van dergelijke sociale gedachten. Jij denkt alleen maar aan jezelf en maakt je niet druk om anderen. En daar ligt precies het verschil tussen ons.

Jij noemt jezelf een geëmancipeerde vrouw, maar dat is een leugen Fiona. Jij misbruikt die zogenaamde vrouwenemancipatie alleen maar om je egoïstische gedrag goed

te praten. Jij noemt jezelf een individualist, maar dat is alleen maar een excuus om geen verantwoordelijkheid te hoeven nemen.

De mens is een kuddedier Fiona, en mannen en vrouwen hebben in die kudde verschillende verantwoordelijkheden. We zijn niet voor niks verschillend gebouwd.

Marieke *[leest]* En daarom lieve zus, denk ik dat jij beter geschikt bent om later voor onze moeder te zorgen. Je moet nog veel overwinnen, nog veel leren, ...

Moeder *[leest]* ...Ik weet zeker dat Marieke het kan. Maak je geen zorgen, er wordt voor je gezorgd.

Fiona Hij snapt het niet. Hij heeft het misschien wel nooit gesnapt. Zijn moeder ontnam hem steeds iedere verantwoordelijkheid. Ze regelde alles voor hem.

Moeder Ik heb altijd voor ze gezorgd, dat vond ik fijn. Maar ik heb ze daarom onvoldoende geleerd voor zichzelf te zorgen.

Fiona Hij wilde ook helemaal niet voor zichzelf zorgen. Hij vond het allemaal wel handig zo. Weet je, nadat wij vrouwen onszelf hebben geëmancipeerd, zijn we vergeten onze mannen te emanciperen. Ze helpen dan nu wel met het afwassen en het doen van de boodschappen; als je mazzel hebt koken ze en blijven ze één dag per week thuis voor de kinderen, maar daar gaat het niet om. Die huiselijke taken zijn bijzaken. Belangrijker is dat de meeste mannen onvoldoende zijn in staat voor zichzelf te zorgen. Ze zijn emotioneel veel te afhankelijk van hun vrouw. Ze moeten leren op eigen benen te staan.

[leest] Weet je, de meeste mensen zeggen dat ze vrij willen zijn, maar ze zoeken tegelijkertijd de veiligheid en geborgenheid van

een groep. Zo is de mens. Ze noemen het de tijd van het individualisme, maar dat is grote onzin Fiona. De mensen willen ergens bijhoren. Kijk eens naar de opkomst van het nationalisme, het fanatisme van voetbalsupporters, de toenemende belangstelling voor dialecten. Van alles wordt een nationale happening gemaakt. Zelfs van de dood van een bekende Nederlander. Groepsvorming leeft als nooit tevoren. Het is een tegenbeweging. Iedereen wil ergens bij horen. En als je ergens bij wilt horen, dan moet je wat van jezelf inleveren. Dat moeten we allemaal.

Fiona, je zult het moeten accepteren. De mens is een sociaal dier. We hebben allemaal onze rol in de kudde. We zijn niet zomaar op aarde, we zijn hier voor een hoger doel.

Moeder Zijn religieuze interesse heeft hij van mij. Ik heb me altijd bezig gehouden met zijns-vragen. Ik denk dat ons leven een doel moet hebben. De natuur zit te ingenieus in elkaar. Dat kan niet zomaar zijn ontstaan. Dat is geen toeval en ook niet louter evolutie. Daar moet een idee achter zitten.

Marieke *[leest]* Lieve zus, ik vind het jammer dat onze relatie altijd zo in het teken heeft gestaan van het vergelijken. Waarom ben je altijd zo jaloers geweest?

Misschien had je ook wel je redenen. Maar wat heeft het je opgeleverd, die jaloezie? Ik ben inmiddels tot het inzicht gekomen dat materieel bezit niet belangrijk is. De essentie van een individu draait om wie hij is en niet om wat hij heeft.

Begeerte is het grootste kwaad in deze wereld. Wanneer de mensen geen onvervulde begeerten meer hebben, niet meer bezig zijn met wat ze allemaal nog willen hebben, dan zal de wereld er een stuk beter uitzien. Geen jaloezie, geen naijver,

geen oorlogen, geen consumptiemaatschappij, geen milieuvervuiling, geen onderdrukking.

Fiona Het is eigenlijk een hele lieve, een sociaal bewogen jongen. Dat vond ik ook heel erg leuk aan hem. Hij is breed geïnteresseerd en kan niet tegen onrecht. Ik nam hem mee naar demonstraties.

Marieke *[leest]* Alle ellende ontstaat doordat personen, groepen, of volkeren niet tevreden zijn met wat ze hebben, maar steeds maar meer en meer willen. De wereld is op hol geslagen. En wie zijn degenen die daar belang bij hebben? Wie verdienen er aan die doorgedraaide hebzucht? Precies, de kapitalisten, de kapitalistische landen. Ze zeggen met bommen de democratie te willen verspreiden, maar ze zijn slechts geïnteresseerd in olie en afzetmarkten. Verspreiden van de hebzucht. Daar moet een eind aan komen. We moeten terug naar de basis.

Fiona Via mij kwam hij in contact met de Internationale Socialisten, maar daar voelde hij zich niet bij thuis. ‘Het socialisme is dood’, riep hij na een paar weken. ‘Dat is een beweging zonder ziel geworden.’

Moeder Maar waarom koos hij nou in hemelsnaam voor de islam?

Fiona Bij moslims vond hij wel die bezieling.

Marieke *[leest]* Samen met mijn broeders...

Fiona En hij had ook een stel islamitische vrienden...

Moeder Natuurlijk kent de islam dezelfde bronnen als het christendom en het jodendom. En ik heb ook niks tegen moslims hoor...

Fiona Ik heb zelf ook islamitische vriendinnen, nou ja, kennissen...

Moeder ...en onze Turkse burens zijn ook altijd heel gastvrij.

Fiona ...maar ik heb er moeite mee wanneer uit naam van een religie vrouwen worden mishandeld of als een tweederangs burger worden beschouwd. Ze kiezen er zelf voor, wordt er dan

gezegd. Ik geloof daar geen snars van. Geen enkel weldenkend en goed geïnformeerd mens kiest er uit overtuiging voor om als tweederangs burger behandeld te worden.'

- Moeder ...en ik had dan toch liever gezien dat hij zich bij een Indiase goeroe had aangesloten. Daar heb ik zelf ook meer affiniteit mee.
- Marieke ...*[leest]* Samen met mijn broeders heb ik daarom besloten te kiezen voor een drastische verandering.
- Moeder ...*[leest]* Ons leven is tot nu toe nutteloos geweest....
- Fiona ...*[leest]* maar we kunnen niet langer lijdzaam toezien hoe hele volkeren worden onderdrukt.
- Marieke ...*[leest]* Het zijn vooral de moslims die het slachtoffer zijn. En dat is echt geen toeval...
- Moeder ...*[leest]* Nu het socialisme heeft verloren is de Ware Islam de enige die de kapitalistische samenleving een spiegel voorhoudt...
- Fiona ...*[leest]* waarin duidelijk wordt hoe decadent onze samenleving is geworden...
- Marieke *[leest]* Ik heb daarom besloten afstand te doen van al mijn bezittingen. Jij, lieve zus, hebt de eerste keus...
Z'n mobieltje!
- Moeder *[leest]* Ik wil eindelijk wat doen in mijn leven. Een daad stellen.
- Fiona *[leest]* Want als wij moslims niets doen, doet niemand wat.
- Marieke *[leest]* En dan gaat de wereld kapot aan het materialisme
- Fiona *[leest]* En aan de decadentie.
- Moeder *[leest]* Wanneer je dit leest zijn wij vertrokken....
- Fiona ...*[leest]* om onze moslimbroeders te helpen.
- Marieke *[leest]* Waarheen kan ik jullie niet vertellen.
- Moeder *[leest]* Voor jullie eigen veiligheid...
- Fiona *[leest]* Zeg maar dat ik op vakantie ben.

Moeder   *[leest]* Ik wil eindelijk eens wat afmaken.
Marieke   ... andere mensen afmaken.
Fiona   ...zichzelf....
Moeder   ...*[leest]* liefs, Jonas.

----000----

5. DERDE BEDRIJF LES JUSTES

tweede versie

Stepan   Waar blijft Voinov?

Annenkov   Hij heeft slaap nodig. We hebben nog een half uur.

Stepan   Zal ik buiten kijken of er iets is veranderd?

Annenkov   Nee. We moeten zo min mogelijk risico nemen.

                              [Stilte]

                              Yanek, waarom zeg jij niks?

Kalia   Ik heb niets te zeggen. Maak je geen zorgen.

                              [de bel gaat]

                              Daar is ie.

                              [Voinov komt op]

Annenkov   Heb je geslapen?

Voinov   Een beetje.

Annenkov   De hele nacht?

Voinov   Nee.

Annenkov   Jammer. Je kunt een slaappil nemen.

Voinov   Dat heb ik wel eens geprobeerd, maar dan word ik duf.

Stepan   Je handen beven.

Voinov   Nee! Wat kijken jullie naar me? Ik mag toch wel moe zijn?

Annenkov   Ja, dat mag.

Dora   We maken ons zorgen om je.

Voinov   [fel]

                              Dat hadden jullie twee dagen geleden moeten doen. Als toen de bom was gegooid, dan zouden we nu niet moe zijn geweest.

Kalia   Neem me niet kwalijk dat ik alles moeilijker heb gemaakt dan het is.

Voinov   Wie zegt dat? Hoezo moeilijker? Ik ben moe. Dat is alles.

Dora   Het duurt nu niet lang meer. Over een uur is het voorbij.

Voinov   Ja, dan is het voorbij. Over een uur.

                          [Kijkt om zich heen.]

                          Boris, ik wil met je praten.

Stepan   Onder vier ogen?

Voinov   Ja.

                          [Ze kijken elkaar aan. Kalia, Dora en Stepan gaan af]

Annenkov   Wat is er?

                          [Voinov zegt niets]

                          Kom, zeg het alsjeblieft.

Voinov   Ik schaam me, Boris. [Stilte] Ik schaam me, maar ik moet eerlijk tegen je zijn.

Annenkov   Wil je de bom niet gooien?

Voinov   Ik kan hem niet gooien.

Annenkov   Ben je bang? Is dat alles? Daar hoeft je je niet voor te schamen.

Voinov   Ja, ik ben bang. En ik schaam me ervoor dat ik bang ben.

Annenkov   Twee dagen geleden was je nog krachtig.

Voinov   Ik ben altijd al bang geweest. Eergisteren lukte het me om al mijn moed te verzamelen. Toen ik het rijtuig in de verte aan hoorde komen, zei ik tegen mezelf: ‘Kom op, nog maar één minuut.’ Ik klemde mijn tanden op elkaar. Al mijn spieren waren tot het uiterste gespannen. Ik wilde de bom zo gooien dat alleen al de schok de groothertog zou doden. Ik wachtte op de eerste explosie om al die opgekrapte spanning te laten barsten. En toen. Niets. Het rijtuig kwam op me af. Heel snel en ze passeerden me. Toen begreep ik dat Yanek zijn bom niet had gegooid. Ik kreeg het opeens verschrikkelijk koud. Ik voelde me hulpeloos, als een klein kind.

Annenkov   Dat geeft niet. Je voelt je vast snel weer beter.

Voinov Nee, ik voel me al twee dagen beroerd. Ik heb net tegen je gelogen. Ik heb vannacht geen oog dicht gedaan. M'n hart klopte als een gek. Boris, ik ben wanhopig.

Annenkov Dat hoef je niet te zijn. We hebben allemaal hetzelfde doorgemaakt. Je hoeft de bom nu niet te gooien. Ga maar een maand uitrusten in Finland, en kom dan weer bij ons terug.

Voinov Nee, dat is het niet. Als ik de bom nu niet kan gooien, dan kan ik hem later ook niet gooien.

Annenkov Hoezo?

Voinov Ik ben niet geschikt voor terreur. Dat weet ik nu. Het is beter dat ik jullie verlaat. Ik wil nog wel blijven werken in de comités, bij de propaganda.

Annenkov De risico's zijn daar precies hetzelfde.

Voinov Ja, maar daar kun je werken met je ogen dicht. Je hoeft niets te weten.

Annenkov Hoe bedoel je?

Voinov Je hoeft niets te weten. Het is erg gemakkelijk te vergaderen en dan het bevel voor een executie te geven. Natuurlijk, je riskeert dan ook je leven, maar je ziet het niet. Het is iets anders om je staande te houden met een bom onder je arm en dan gewoon door de stad te lopen, als de avond valt, tussen de mannen die naar huis gaan, naar de hete soep, hun kinderen en de warmte van hun vrouw. Om je dan staande te houden en te doen alsof er niets aan de hand is, terwijl je weet dat je je binnen drie minuten, binnen twee minuten, over enkele seconden op een glinsterend rijtuig moet storten, ...dat is terreur. En ik weet nu al dat als ik opnieuw begin, al het leven uit me weg zal vloeien. Ja, ik heb te hoog gegrepen. Ik moet werken op mijn eigen plek. Een heel klein plekje. Meer ben ik niet waard.

Annenkov De gevangenis en de galg.

Voinov Maar die zie ik niet voor me. Daar heb je fantasie voor nodig en gelukkig heb ik geen fantasie. Ik heb ook nooit in de geheime politie kunnen geloven. Gek hè voor een terrorist? Ik kan er pas in geloven bij de eerste trap in m'n maag.

Annenkov In de gevangenis kom je er niet meer onderuit.

Voinov Maar in de gevangenis hoef ik geen besluiten meer te nemen. Ja, dat is het. Geen besluiten meer te hoeven nemen! Niet tegen jezelf te hoeven zeggen: Kom, nu jij, nu moet jij beslissen op welke seconde je gooit. Ik weet ook zeker dat ik nooit zal proberen te ontsnappen als ze me arresteren. Om te ontsnappen moet je initiatief nemen. Als je niet ontsnapt nemen anderen het initiatief wel. Ze knappen alles voor je op.

Annenkov Je executie bijvoorbeeld.

Voinov Soms. Maar het zal heel wat makkelijker voor me zijn om zo te sterven, dan dat ik moet beslissen wanneer ik een eind maak aan m'n eigen leven en dat van een ander. Nee Boris, ik moet mezelf accepteren zoals ik ben.

[Annenkov zwijgt]

Lafaards kunnen ook nuttig zijn. Als je ze maar een goede plek geeft.

Annenkov Laf zijn we allemaal. Maar we krijgen niet allemaal de kans om dat te toetsen. Je kunt doen wat je wilt.

Voinov Het liefste zou ik meteen weg gaan. Ik wil niemand meer zien. Dat kan ik niet. Jij moet maar met ze praten.

Annenkov Dat zal ik doen.

Voinov Zeg tegen Yanek dat het zijn schuld niet is. Zeg maar dat ik van hem hou, zoals ik van jullie allemaal hou.

[Stilte. Annenkov omhelst hem.]

Annenkov   Dag broeder. Aan alles komt een eind. Rusland zal gelukkig zijn.

Voinov   [terwijl hij wegrent]
Ja, dat hoop ik. Gelukkig!
[Annenkov gaat naar de deur]

Annenkov   Kom.
                                  [Allen komen op]

Stepan   Wat is er?

Annenkov   Voinov gooit de bom niet. Hij kan het niet aan. Het is niet verantwoord.

Kalia   Dat komt zeker door mij?

Annenkov   Ik moest van hem zeggen dat hij van je houdt.

Kalia   Zien we hem nog terug?

Annenkov   Misschien. We zien wel. Hij gaat eerst een tijdje weg.

Stepan   Waarom?

Annenkov   Hij kan zich nuttiger maken in de comités.

Stepan   Heeft hij daar zelf om gevraagd? Hij is dus bang.

Annenkov   Nee, het is mijn besluit.

Stepan   Vlak voor de aanslag neem je ons een man af?!

Annenkov   Vlak voor de aanslag heb ik een besluit moeten nemen. We hebben nu geen tijd meer voor discussies. Ik vervang Voinov.

Stepan   Nee, daar heb ik nu recht op.

Kalia   [tegen Annenkov]
Jij bent de leider. Jij moet hier blijven.

Annenkov   Een leider moet soms laf zijn, maar dat kan alleen als hij ook de gelegenheid krijgt zijn moed te bewijzen. Mijn besluit staat vast. Stepan, jij vervangt mij, zolang dat nodig is. Kom, ik geef je instructies.
                                  [Annenkov en Stepan gaan af. Kalia gaat zitten.]

Dora   Het is jouw schuld niet.

Kalia   Ik heb hem ontzettend veel verdriet gedaan. Weet je wat hij
laatst tegen me zei?

Dora   Hij zei altijd dat hij gelukkig was.

Kalia   Ja, maar tegen mij zei hij dat hij buiten onze groep ongelukkig
was. ‘Onze groep’, zei hij, ‘dat is het enige. Verder is er niets.’
Dat is heel triest Dora.

Dora   Hij komt wel terug.

Kalia   Nee. Als ik me in hem verplaats, zou ik wanhopig zijn.

Dora   En dat ben je nu niet?

Kalia   Nu? Nee, ik ben bij jullie en ik ben net zo gelukkig als hij was.

Dora   Dat is een groot voorrecht.

Kalia   Dat vind jij dus ook?

Dora   Ja. Maar waarom ben je dan verdrietig? Twee dagen geleden
straalde je nog. Het leek wel of je naar een feest toe ging. En
nu.....

Kalia   Nu weet ik wat ik toen nog niet wist. Je had gelijk: het is niet zo
eenvoudig. Ik dacht dat het gemakkelijk was om te doden. Met
overtuiging en moed moest ik het kunnen redden. Maar ik ben
niet zo stoer en ik weet nu dat haat niet samen kan gaan met
geluk. Dat kwaad, al dat kwaad in mezelf en in de
anderen....Moorden, lafheid, onrechtvaardigheid....Ik moet, ik
moet hem doden....Maar dan wil ik tot het uiterste gaan. Veel
verder dan die haat.

Dora   Verder? Daar is niets.

Kalia   Daar is de liefde.

Dora   Liefde? Dat hebben wij niet nodig.

Kalia   Dora, hoe kun je dat nu zeggen? Ik ken je zo goed...

Dora Er vloeit teveel bloed, er is teveel geweld. Als je echt van rechtvaardigheid houdt, dan heb je geen recht op liefde. Dan loop je kaarsrecht, net als ik, met opgeheven hoofd, de blik recht vooruit. Is er nog plaats voor liefde in trotse harten? Liefde doet je hoofd langzaam buigen, Yanek. Maar wij moeten ons hoofd recht overeind houden.

Kalia Maar we houden toch van ons volk?

Dora Oh ja, we houden van ons volk. Onze liefde voor het volk is geweldig, maar het is ook een ongelukkige liefde. We leven ver van ze af, opgesloten in onze kamers, verloren in onze ideeën. En het volk, houdt het volk van ons? Weet het volk dat wij van ze houden? Het volk zwijgt. Wat een stilte....wat een stilte...

Kalia Maar dat is liefde. Alles geven, alles opofferen, zonder de hoop iets terug te krijgen.

Dora Misschien. Dat is de absolute liefde, een pure, eenzame vreugde, en die liefde verteert mij. Toch zijn er momenten dat ik me afvraag of liefde niet iets anders is. Of liefde niet kan ophouden een monoloog te zijn, maar dat er ook een keer een antwoord komt. Ik stel me dat wel eens voor weet je: de zon schijnt, de hoofden buigen zich langzaam, het hart laat zijn trots varen, de armen gaan open! Oh, Yanek, konden we maar voor één uur die gruwelijke ellende in deze wereld vergeten en ons laten gaan. Eén klein uurtje van egoïsme. Denk jij daar nooit aan?

Kalia Ja, Dora. Dat is tederheid.

Dora Dat is het woord liefste, tederheid. Maar ken je die echt? Hou jij met een tedere liefde van de rechtvaardigheid?

[Kalia zwijgt]

Hou jij met tederheid van het volk? Of is het een liefde van wraak en verzet?

[Kalia zwijgt nog altijd]

Zie je wel.

En van mij? Hou je van mij met tederheid?

Kalia Niemand zal ooit zoveel van je houden als ik.

Dora Ik weet het. Maar is het niet beter gewoon lief te hebben, zoals iedereen?

Kalia Ik ben niet iedereen! Ik hou van je zoals ik ben.

Dora Hou je van mij meer dan van de rechtvaardigheid of de partij?

Kalia Ik maak geen onderscheid tussen jou, de partij of de rechtvaardigheid.

Dora Ja, maar geef me alsjeblieft een antwoord. Antwoord me. Hou je van mij als je alleen bent, met tederheid en egoïsme? Zou je van me houden als ik onrechtvaardig was?

Kalia Als je onrechtvaardig was en ik van je zou houden, dan zou ik niet van *jou* houden.

Dora Je geeft me geen antwoord. Zou je van me houden wanneer ik geen partijlid zou zijn?

Kalia Waar zou je dan zijn?

Dora Ik weet nog dat ik studeerde. Ik was vrolijk en mooi. Urenlang liep ik te dromen. Zou je van me kunnen houden als ik lichtzinnig was en zorgeloos?

Kalia [twijfelt] Ik wou dat ik ja kon zeggen.

Dora Zeg dan ja, liefste. Als je dat denkt en als het waar is. Ja, ja, ik smeeek het je. Ondanks de kinderen die van de honger doodgaan, ondanks de mensen die ze ophangen, ondanks de mensen die gemarteld worden..

Kalia Hou je mond, Dora!

Dora Nee, je mag toch wel één keer je hart laten spreken. Ik wacht tot je mij roept, mij Dora, los van die vergiftigde, onrechtvaardige wereld.

Kalia Hou je mond! Jij bent voor mij de enige. Maar straks mag mijn hand niet beven.

Dora Straks? Oh ja,...[ze lacht, maar het is alsof ze huilt]
Nee, het is goed liefste. Je moet niet boos zijn. Ik ben onredelijk. Misschien komt het omdat ik moe ben. Ik had het niet moeten zeggen. Ik hou op dezelfde manier van jou. Het is een liefde die verward is door rechtvaardigheid en gevangenissen.
Weet je nog Yanek? De zomer? Ach nee, het is voor ons eeuwig winter. Wij zijn niet van deze wereld. Wij zijn rechtvaardigen. Er is een warmte die niet voor ons bedoeld is. Ach, heb medelijden met de rechtvaardigen.

Kalia Ja, dat is ons lot. Liefde is niet mogelijk. Ik zal de Groothertog doden en daarna zal er vrede zijn. Voor jou en voor mij.

Dora Vrede? Wanneer?

Kalia De dag daarna.
[Annenkov en Stepan komen op. Dora en Kalia gaan uit elkaar]

Annenkov Yanek!

Kalia Ja!
Eindelijk...eindelijk...

Stepan [loopt op hem af]
Dag, broeder, ik ben bij je.

Kalia Dag, Stepan
[keert zich naar Dora]
Vaarwel, Dora.

[Dora gaat naar hem toe. Ze staan vlak bij elkaar, maar raken elkaar niet]

Dora Nee, niet vaarwel! Tot ziens, liefste. Wij zien elkaar terug!

Kalia Tot ziens. ....ik.....Rusland wordt prachtig!

Dora Rusland wordt prachtig.

[Kalia slaat een kruis. Yanek en Annenkov gaan af.]

Stepan Hij loopt kaarsrecht. Het was niet goed van me om Yanek niet te vertrouwen. Het kwam misschien door z'n enthousiasme. Hij sloeg een kruis. Heb je dat gezien? Was hij gelovig?

Dora Hij doet er niets aan.

Stepan Toch is hij godsdienstig. Dat was het verschil tussen ons. Ik ben veel harder dan hij, dat weet ik wel. Als je, zoals ik, niet in God gelooft, moet je kiezen tussen de totale rechtvaardigheid of de totale wanhoop.

Dora Voor hem is de rechtvaardigheid zelf een wanhopige zaak.

Stepan Ja, de geest is zwak, maar hij heeft een sterke hand. Die zal sterker zijn dan zijn geest. Hij zal hem nu gaan doden. Dat weet ik zeker. En dat is goed, heel goed. Totale vernietiging, dat is nodig. Waarom zeg je niets?

Je houdt van hem hè?

Dora Om van elkaar te houden, heb je de tijd nodig. Wij hebben haast geen tijd voor rechtvaardigheid.

Stepan Je hebt gelijk. Er is te veel te doen. We moeten deze wereld fundamenteel afbreken...en daarna.....

[hij kijkt naar buiten]

Ik zie ze niet meer. Ze staan op hun plaatsen.

Dora En daarna....

Stepan ...zullen we van elkaar houden.

Dora Als we er nog zijn.

Stepan

Anderen zullen dan van elkaar houden. Dat komt op hetzelfde neer.

---0---

6. DE TERRORIST - KIJKT

(Raimond en Daniëlle zijn nog op het toneel, Wiep (als Groothertogin komt op met metronoom, Ewoud en Elrick komen op van achter het publiek)

Ewoud De bom in het café zal om dertien uur twintig ontploffen.

Elrick Nu is het pas dertien uur zestien.

(Jeroen, Wiep en Suzanne komen op van achteren)

Wiep Er kunnen nog een paar mensen naar binnen,

Susan een paar naar buiten.

Raimond De terrorist is de straat al overgestoken.

Daniëlle Die afstand behoedt hem voor elk kwaad

Ewoud en nu ziet hij alles als in de bioscoop:

Wiep Een vrouw in een geel jack - gaat naar binnen.

Susan Een man met een donkere bril - komt naar buiten.

Jeroen Twee jongens in spijkerbroek - staan te praten.

Elrick Dertien uur zeventien en vier seconden.

Daniëlle De kleine heeft geluk - hij stapt op zijn scooter,

Raimond maar de grote – gaat naar binnen.

Elrick Dertien uur zeventien en veertig seconden.

Ewoud Er komt een meisje - ze heeft een groen lint in haar haar.

Wiep Maar nu belemmert een bus het uitzicht opeens.

Elrick Dertien uur achttien.

Suzanne   Het meisje is verdwenen.

Raimond   Of ze zo dom is geweest om naar binnen te gaan of niet, zullen
we zien als het uitdragen begint.

Elrick   Dertien uur negentien.

Jeroen   Om een of andere reden gaat nu niemand naar binnen.

Suzanne   Er komt wel een kale, dikke man naar buiten.

Wiep   Maar het lijkt alsof hij iets in zijn zakken zoekt

Elrick   tien seconden voor dertien uur twintig

Ewoud   gaat hij voor twee rottige handschoentjes terug.

Elrick   Het is dertien uur twintig.

Danielle   De tijd - wat gaat hij toch langzaam.

Jeroen   Nu is het vast zo ver.

Ewoud   Nog niet.

Elrick   Nu dan

                                  De bom - ontploft.

*uit: Uitzicht met zandkorrel,
vertaald door Gerard Rasch,
Rainbow Essentials, Meulenhoff 1997*

PAUZE

7. Diverse korte scènes

Midden op het podium een bed.

Op en rond het bed worden enkele korte scènes gespeeld. Centraal staat een scène van Albert Camus tussen Kaliayev en de Groothertogin. Deze scène wordt in drie etappes gespeeld. Tussendoor twee korte scènes van Ewoud Butter waarin een terrorist een gesprek heeft met een hoer en een ander met zijn zus. Het bedrijf en het stuk wordt afgesloten met een door Ewoud geschreven monoloog van Dora.

7.a. Kaliayev en de Groothertogin, part 1 (Camus)

[Groothertogin komt op]

Kaliayev   Wat wilt u?

Groothertogin   Ik wil de moordenaar van mijn man zien.

[licht de voile voor haar gezicht op]

Kijk!

[Kaliayev reageert niet]

Er zijn veel dingen die tegelijk met een mens sterven.

Kaliayev   Dat wist ik.

Groothertogin   Dat weten moordenaars niet. Hoe zouden zij anders kunnen doden?

Kaliayev   Ik heb u gezien. Nu wil ik weer alleen zijn.

Groothertogin   Nee. Ik wil jou nog bekijken.

Ik kan niet meer alleen zijn. Als ik vroeger verdriet had, dan was hij er om mijn verdriet te zien. Toen was verdriet heerlijk.

Nu...nee. Ik kan niet langer alleen zijn. Zwijgen. Maar tegen wie moet ik praten? De anderen snappen er niets van. Ze doen

alsof ze ook verdrietig zijn. Dat zijn ze ook wel. Een uurtje, twee uurtjes. Maar daarna gaan ze eten en slapen...vooral slapen...Ik dacht dat jij op mij zou lijken. Jij slaapt ook niet. Vast niet. En met wie kan ik beter over de misdaad praten dan met de moordenaar?

Kaliayev   Wat voor misdaad? Ik herinner me alleen een daad van rechtvaardigheid.

Groothertogin   Je hebt dezelfde stem als hij. Alle mannen spreken op dezelfde toon als ze het over 'rechtvaardigheid' hebben. Hij zei: 'Dat is rechtvaardig' – en dan moest iedereen zwijgen. Hij vergiste zich – misschien – jij vergist je....

[Stilte]

Je bent nog jong. Je kunt niet slecht zijn.

Kaliayev   Ik heb geen tijd gehad om jong te zijn.

Groothertogin   Waarom ben je zo hard? Heb jij nooit medelijden met jezelf?

Kaliayev   Nee.

Groothertogin   Dat is niet goed. Het lucht op. Ik heb alleen nog maar medelijden met mezelf. Ik heb verdriet. Je had mij niet moeten sparen. Je had me samen met hem moeten doden.

Kaliayev   Ik heb u niet gespaard, maar die kinderen die bij u waren.

Groothertogin   Dat weet ik. Ik hield niet veel van ze. Het zijn 't neefje en het nichtje van de groothertog. Waren ze niet even schuldig als hun oom?

Kaliayev   Nee.

Groothertogin   Ken je ze? Mijn nichtje heeft een naar karakter. Ze wil niet zelf haar giften naar de armen brengen. Ze is bang om ze aan te raken. Is dat niet onrechtvaardig? Zij zijn slecht. Mijn man hield tenminste van de boeren. Hij dronk samen met ze. En jij hebt

hem gedood. Jij bent net zo onrechtvaardig. De wereld is leeg...

7.b. De terrorist en de hoer (Ewoud en Susan)

Man   Heb jij wel eens iemand gedood?

Vrouw   Hoe bedoel je?

Man   Nou, zoals ik het zeg. Heb je wel eens iemand van kant gemaakt? Vermoord?

Vrouw   Nee, waarom zou ik?

Man   Zou je het kunnen?

Vrouw   Poeh. Nee, dat denk ik niet

Man   En voor geld? Zou jij iemand kunnen doden voor geld?

Vrouw   Hoeveel?

Man   Een miljoen.

Vrouw   [ze twijfelt even] Ach nee. Geld is maar geld.

Man   Je vrijt wel met me voor het geld.

Vrouw   Dat is geen vrijen, dat is werken. Ik vrij alleen uit liefde.

Man   Ach wat is liefde? Liefde is uiteindelijk egoïstisch. Je hebt alleen maar lief om door een ander bevestigd te worden.

Vrouw   Jij bent een man, jij hebt een treurig idee van liefde.

Man   Misschien heb je gelijk. Zou je kunnen doden uit liefde?

Vrouw   Misschien.

Man   Van wie hou je het meest?

Vrouw   Van m'n kinderen en m'n moeder.

Man   Hoe weet je dat je van ze houdt?

Vrouw   Ik heb twee prachtige kinderen. Ze zijn nog zo puur. Zonder angst, zonder schaamte. Ze kennen nog geen achterdocht. Ze

hebben nog vertrouwen in het leven. Ze zijn hoopvol. Alles is nog mogelijk.

Man Ze zijn kwetsbaar.

Vrouw Ja, ze zijn kwetsbaar. Dat is eng, maar misschien zijn ze ook juist daarom wel zo mooi. Konden we maar allemaal zo kwetsbaar zijn. Zo onschuldig.

Man En je moeder?

Vrouw Is m'n moeder. Daarom hou ik van haar.

Man Zou je kunnen doden om...

Vrouw Hou op! Ik vind dit niet leuk. Ik wil hier helemaal niet over nadenken. Wat ben jij een rare klant zeg. Ik leef niet om te doden.

Man Waarom dan wel?

Vrouw Om te geven.

Man Wat?

Vrouw Zorg, aandacht. M'n liefde, m'n lichaam. Alles. En jij? Van wie hou jij?

Man Ik weet het niet.

Vrouw Heb je een vrouw?

Man Niet echt.

Vrouw Wil je geen vrouw?

Man Jawel, ik hou van vrouwen.

Vrouw Maar?

Man Ik zoek een vrouw die, net als ik, niet bang is vroeg te sterven. Die wil sterven voor een ideaal.

Vrouw Dat klinkt niet echt gezellig.

Man Het leven is niet echt gezellig.

Vrouw Het is maar wat je er van maakt. En wat jij ervoor wilt betalen.

7.c. Kaliayev en de Groothertogin (vervolg)

- Kaliayev Dit heeft geen zin. U probeert mijn weerstand te breken. Maar dat zal u niet lukken. Laat mij alleen.
- Groothertogin Wil je niet samen met mij bidden? Vergiffenis vragen? Dan zijn wij niet meer eenzaam.
- Kaliayev Ik moet me voorbereiden op mijn dood. Als ik niet sterf, dan zou ik een moordenaar zijn.
- Groothertogin Sterven? Wil je sterven? Nee!
Je moet leven en je moet toegeven dat je een moordenaar bent. Je hebt hem toch gedood? God zal je rechtvaardigen.
[stilte]
Ik ben je vijand niet.
- Kaliayev Dat bent u wel. Net als alle anderen van uw soort en uw kliek. Er is iets dat veel verwerpelijker is dan een misdadiger te zijn. Dat is om mensen, die er niet geschikt voor zijn, tot misdaden te dwingen. Kijk mij aan. Ik zweer u, ik ben niet geschikt om te doden.
- Groothertogin Praat niet tegen me of ik je vijand ben. Kijk....Ik geef me aan je over. Er is bloed tussen ons, maar we kunnen weer bij elkaar komen door God. Hier, op deze trieste plek. Bid dan tenminste met me.
- Kaliayev Nee!. Ik heb alleen maar medelijden met u. Ik zal niets voor u verbergen. Ik reken niet meer op een ontmoeting met God. Als ik sterf zal ik precies op tijd zijn voor de afspraak met de mensen van wie ik hou. Dat zijn mijn broeders, die op dit moment aan me denken. Als ik zou bidden, zou ik ze verraden.
- Groothertog Wat bedoel je?

Kaliayev   Niets. Alleen dat ik gelukkig zal zijn. Ik heb een lange strijd te voeren, maar ik zal hem volledig voeren. Als het vonnis is geveld en de executie wordt voltrokken, keer ik u en uw afgrijselijke wereld de rug toe. Dan geef ik me over aan de enige liefde die mij vervult. Begrijpt u dat?

7.d. de terrorist en zijn zus (of een vriendin) (Raimond en Carlijn)

[Vrouw staat bij het bed van haar stervende vader. Haar broer komt binnen]

Broer   Is hij al.....?

Zus   Nog niet.

Ik had niet verwacht dat je nog terug zou komen.

Broer   Ik wilde hem nog zien.

Zus   Ik snap niet waar je het lef vandaan haalt.

[stilte]

Broer   Gaat het nog lang duren?

Zus   Heb je haast?

Broer   Nee, maar...

Zus   Op z'n hoogst nog een paar uur.

Broer   De dood komt meestal onverwacht.

Zus   Net als jij.

[stilte]

Broer   Lijk ik op hem?

Zus   Pappa was geen moordenaar.

Broer   Ik ook niet.

Zus   Natuurlijk wel.

Broer   Wij strijden voor de bevrijding van het volk.

Zus   En wat vindt het volk daarvan?

Broer   Het volk geeft geen antwoord.

Zus   Het volk bestaat uit mensen. Individuen. Mannen, vrouwen, kinderen. Mensen, die willen leven.

Broer   Maar de meeste mensen leven niet, ze lijden. Ze gaan ongelukkig dood en na een jaar zijn ze vergeten. Dan leef je zonder betekenis.

Zus   Zeg je dat ook over je slachtoffers? Leefden die ook zonder betekenis?

                          [Stilte]

Broer   Het gaat niet om individuen. Het gaat om ideeën.

Zus   En pappa?

                          [Stilte]

                          Zijn dood is jouw schuld.

Broer   Zij hebben hem gemarteld...

Zus   ...en gemarteld en gemarteld. Maar hij gaf geen kik. Ze wilden weten waar jij was, ze wilden weten wanneer pappa jou voor het laatst had gezien, wanneer hij jou voor het laatst had gesproken, of hij je vrienden kende. Maar hij zei niets. Helemaal niets. En gisteren hebben ze hem hier gebracht. Ze hebben hem helemaal kapot gemaakt. Zal ik het eens laten zien?

Broer   Nee!

Zus   En nu gaat hij dood. Door jouw zogenaamde idealen.

                          [Stilte]

                          Zul je hem missen?

Broer   Hij is nog niet dood.

Zus   En morgen? Zul je hem dan missen?

Broer   Ik wil daar niet over nadenken.

Zus   Ik wel. Ik zal hem vreselijk missen. Zijn liedjes, z'n grapjes, hij kan zo heerlijk lachen om zijn eigen grapjes, ...zijn verhalen

over vroeger, ...over mamma, ...zelfs die oude mannenlucht zal ik missen. Ruzie maken om niets en elkaar dan huilend in de armen vallen. En jij? Wat zul jij het meeste missen?

[Stilte]

Ik vind het jammer dat hij m'n kinderen nooit zal kennen. Ik denk dat hij een geweldige opa zou zijn. Denk je niet?

Broer   Ik wil hier niet over nadenken.

Zus   Ben je bang dat je je schuldig gaat voelen? Want dat ben je: schuldig.

Broer   Sla me maar.

Zus   Dat zou gemakkelijk zijn hè? Ik geef je een klap en jij bent bevrijd van je schuldgevoel.

Broer   Wat wil je dan? Wil je me doden?

Zus   Ik vermoord geen mensen.

Broer   Moet ik je om vergiffenis vragen? Ben je dan tevreden?

Zus   Ik wil dat je mij m'n vader teruggeeft.

Broer   Het is nu te laat.

7.e. Groothertogin en Kaliayev (vervolg)

Groothertogin   Er is geen liefde buiten God.

Kaliayev   Jawel de liefde tot de mens.

Groothertogin   De mens is verwerpelijk. Wat kan men anders doen dan het vernietigen of vergiffenis schenken?

Kaliayev   Samen sterven.

Groothertogin   Sterven doe je in je eentje. Mijn man stierf ook alleen.

Kaliayev   Samen sterven! Mensen die van elkaar houden moeten samen sterven als ze bij elkaar willen zijn. Onrechtvaardigheid scheidt.

Misdaad, schande, ellende, het verdriet en het kwaad dat we elkaar aandoen, houden de mensen uit elkaar. Het leven is een marteling omdat het leven mensen uit elkaar drijft.

Groothertogin God verenigt.

Kaliayev Niet hier op aarde. En mijn afspraken zijn hier op aarde.

Groothertogin Dat zijn de afspraken van honden, met hun neus op de grond, rondsnuffelend, altijd teleurgesteld.

Kaliayev Dat zal ik snel weten. Kunt u zich niet voorstellen dat twee mensen afstand doen van alle vreugde en alleen in het verdriet van elkaar houden?

Groothertogin Wat is dat voor verschrikkelijke liefde?

Kaliayev De enige soort liefde die u en de uwen ons toestonden.

Groothertogin Ik hield ook van de man die je gedood hebt.

Kaliayev Dat heb ik begrepen. Daarom kan ik u het kwaad vergeven dat u en de uwen ons aangedaan hebben.

Laat me nu alleen.

Groothertogin Ik verlaat u. Maar ik weet nu zeker dat ik hier gekomen ben om u terug te brengen tot God. U wilt uw eigen rechter zijn en uzelf redden. Dat kunt u niet. God kan u redden als u blijft leven. Ik zal gratie voor u vragen.

Kaliayev Doe dat niet, ik smeeek het u. Laat mij sterven.

Groothertogin Ik zal gratie voor u vragen. Bij de mensen en bij God.

Kaliayev Nee. Nee. Ik verbied het u!

7.f. Dora 's monoloog

Dora

Hij had geen spijt. Dat weet ik zeker. Excuses zijn zo goedkoop. Als hij excuses zou hebben gemaakt, dan zou hij daarmee hebben gezegd dat hij ongelijk had. En dat is niet zo. Jullie hebben ongelijk, maar dat weten jullie nog niet.

Yanek was sterk. Heel sterk. Hij wilde de zwaarste straf. Op weg naar de galg was hij intens gelukkig. Lachend liep hij naar de galg. Dat weet ik zeker.

Dat snappen jullie niet hè?

Ik heb medelijden met jullie. Jullie zouden ons zo graag willen begrijpen. Waarom, waarom, waarom? Spaar me jullie begrip. Ik kots erop. Begrip beperkt, onbegrip geeft onbeperkte vrijheid.

Je kunt psychologen, psychiaters en deskundigen op ons afsturen, maar dat helpt niets. Voor 100 euro per uur hoor je dan waarschijnlijk dat we een moeilijke jeugd gehad hebben.

Gescheiden ouders, ontworteling, huiselijk geweld, identiteitsproblemen, wraakzucht,... dat soort dingen. Allemaal zonde van het geld. Ze zullen ons nooit begrijpen.

De volgende bom is voor mij. Ik zal hem met plezier gooien. Ik zal ze doden, allemaal. Heerlijk.

Ik ben niet bang van de dood. Ik verlang ernaar. Ieder mens is zwanger van de dood. En ik ben hoogzwanger. Ik geniet ervan.

Door jullie wil ik alleen maar gehaat worden. Geef je liefde maar aan een ander: aan je partner, je ouders, je kinderen.

Mijn liefde is van een andere orde.

--- EINDE---